

AGO UYGULAMASI İÇİN TEMEL HUKUK BİLGİSİ

MAĞDUR HAKLARI
DAİRE BAŞKANLIĞI

ÇOKMED
Çocuk Koruma Merkezleri Değerlendirme Derneği

AGO UYGULAMASI İÇİN TEMEL HUKUK BİLGİSİ

PROJE EKİBİ

Prof. Dr. Tolga DAĞLI

*(Marmara Üniversitesi Çocuk Koruma, Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü,
Çocuk Cerrahisi Anabilim Dalı Başkanı)*

Dr. Nurperi TEKER

(Proje Koordinatörü)

Deniz KESMEZ

(Proje Asistanı)

MODÜL EDITÖRÜ

Prof. Dr. Mehmet Ali GÜLPINAR

(Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi AD.)

YAZAR

Murat AYDIN

(Trabzon 3. Asliye Ceza Mahkemesi Hâkimi)

KATKIDA BULUNANLAR

Prof. Dr. Feridun YENİSEY

(Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi)

Av. Hatice KAYNAK

(Serbest Avukat)

Göktan KOÇYILDIRIM

(UNICEF Türkiye Çocuklar İçin Adalet ve Çocuk Haklarının İzlenmesi Sorumlusu)

Adli Görüşme Odalarının geliştirilmesi
sürecinde değerli katkılar sunan
ve bu süreçte erkenden kaybettiğimiz
Dr. Ural Nadir'in anısına...

GİRİŞ

Suç sayılan fiilin işlendiği izlenimini veren halin ortaya çıkmasıyla başlayan ceza muhakemesi pek çok işlemin art arda yapılmasıyla ilerler. Yapılan her işlem, işleme katılan ve işlemi yapan kişileri etkiler. Bu etki her zaman istenen sonuçları vermez veya bazı durumlarda zarar verici olur. Muhakemenin süjesi olarak işleme katılan kişiler, işlemlere muhatap olanlar bu işlemin yarattığı olumsuz etkilerle de baş etmek zorunda kalabilirler.

Suç sayılan fiil nedeniyle hak ve menfaatleri doğrudan zarara uğrayan mağdur, bu mağduriyetinin giderilmesini beklerken aynı zamanda ceza muhakemesinin yarattığı mağduriyetlerle de baş etmek zorunda kalır. Zira suçla doğrudan muhatap olan bu kişi, suçun ortaya çıkarılması bakımından bir delil aracı durumundadır. Mağdur, ceza muhakemesinin ilerleyişi sırasında karşılaştığı işlemlere katlanmak durumunda kalır. Mağdurun katlanmak zorunda kaldığı pek çok işlem (örneğin beyanının alınması, muayene gibi) onda yeni mağduriyetlere yol açar.

Ceza muhakemesi işlemlerine maruz kalan mağdur bakımından bu işlemlerin en önemlisi ve en çok mağduriyet ortaya çıkarıcı beyan vermek veya beyanının alınması işlemidir. Olayın aynı zamanda tanığı olan mağdur, muhakeme konusu yapılan fiilin nasıl işlendiğini anlatırken olayı tekrar tekrar yaşamak zorunda kalır. Yaşadığı olayı anlatmak bile tek başına ikincil mağduriyete yol açar. Üstelik bunu soruşturma organlarının önünde ve hatta aleni duruşmada herkesin huzurunda yapmak mağduru çoğu kez örseler. Ancak ceza hukukunun temel amaçlarından birisi olan maddi gerçeğe ulaşma amacı mağdurun dinlenmesini gerekli kılar. Bu gereklilik çoğu kez mağdurun muhakeme işlemleri nedeniyle yeniden mağdur olmasını göze almayı gerektirir.

Çok uzak olmayan bir geçmişe kadar sanık ve sanık hakları ile ilgilenen ceza muhakemesi, mağdurun maruz kaldığı birincil ve ikincil mağduriyetle de ilgilenmeye başlamıştır. Bu ilgilenmenin doğal sonucu olarak, mağdurun muhakeme işlemlerinin yarattığı ikincil mağduriyetten korunmasına ilişkin mekanizmalar ortaya çıkmıştır. Mağdurun, uygun ortamlarda, şüpheli/sanıkla yüz yüze gelmeden, aleni duruşmanın olumsuz etkilerinden korunarak ve uzman desteği ile beyanının alınması çabaları 21. yüzyılla birlikte gelişme göstermiştir.

Mağdurun ikincil mağduriyetinin önlenmesi ile adil yargılama ilkelerinin gerekleri arasında uygun bir denge sağlamayı amaçlayan mekanizmaların birisi de mağdurun beyanının alınması sürecinin mağduru en az şekilde örselenmesini sağlayacak yöntemler geliştirilmesidir.

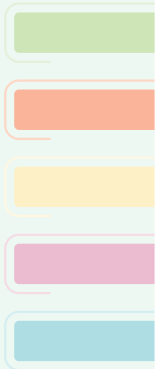
Ülkemiz bakımından da durum benzer şekilde gelişmiştir. 2005 yılında yürürlüğe giren Ceza Muhakemesi Kanunu ve sonradan çıkan kanun ve ikincil mevzuat hükümleri ile mağdur daha çok dikkate alınmıştır.

Mağdurun beyanının alınması sırasında ortaya çıkacak, çıkması kaçınılmaz olan örse-
lenmesini en aza indirecek tedbirlerden birisi olan; uygun ve özel ortamda beyanının
alınmasını sağlayan adli görüşme odaları Ülkemiz adliyelerinde de hayata geçmektedir.

Bu çalışma; kısa adı AGO olan Adli Görüşme Odalarının kuramsal ve hukuki temeli,
mağdur kavramı, mağdura yaklaşım ve mağdurun beyan alma sürecine ilişkin temel
bilgiler vermeyi, temel ilkeleri anımsatmayı hedeflemektedir. Bir eğitim aracı olmanın
getirdiği sınırlamalar içerisinde konuyu ortaya koyan çalışma, AGO'larda görev alacak
çalışanlara konu hakkında fikir verme ve bir genel çerçeve çizme iddiasındadır.

Elbette ceza muhakemesine ilişkin temel başvuru kaynakları esastır ve AGO'larda çalış-
sacak kişilerin bu temel kaynaklara başvurması, onlardan yararlanması gereklidir.

RENKLER ve ÇERÇEVELER

Ana yaklaşımlar, süreçler; temel kavramlar ve ilkeler

Sık karıştırılan, yanlış anlaşılan kavramlar, oluşumlar, olgular, süreçler

Farklı dönemler, süreçler, aşamalar, adımlar

Gelişim ve olumsuz/travmatik yaşam olayları ilişkisi, araştırmalar,
istatistikler, sakınılması gerekenler

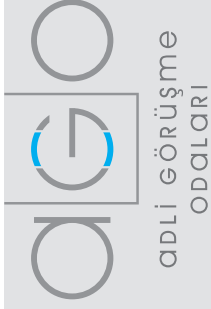
Tanımlar

İÇİNDEKİLER

1	ŞÜPHELİ/SANIK VE ŞÜPHELİNİN/SANIĞIN BEYANININ ALINMASI (İFADE VE SORGU)	10
2	MAĞDUR KAVRAMI VE ÖZELLİK ARZEDEN MAĞDUR GRUPLARI	14
2.1	Mağdur Kavramı	15
2.2	Mağdur Çocuk	17
2.3	Diğer Kırılgan Gruplar	17
2.4	Uluslararası Mevzuatta Mağdur Kavramı	18
3	MAĞDURA YAKLAŞIM İLKELERİ	20
3.1	Genel Yaklaşım İlkeleri	21
3.2	Çocuk Mağdura Yaklaşım İlkeleri	24
3.2.1	Çocuğun Yüksek Yararının Korunması	24
3.2.2	Ayrımcılıktan Korunması	25
3.2.3	Suçun Özelliğine Ve Cinsiyete Göre Özel İhtiyaçların Dikkate Alınması	26
3.2.4	Yaşın Engel Oluşturmaması	26
3.3	Engelli Mağdura İlişkin İlkeler	26
3.4	Mülteci Ve Yabancı Mağdurlara İlişkin İlkeler	28
4	MAĞDURUN HAKLARI	30
4.1	Temel İhtiyaç ve Hakları	31
4.2	Bilgilendirilme Hakkı	32
4.3	Güvenliğinin Sağlanmasını İsteme Hakkı	33

4.4	Kendini İfade Etmesine İmkan Tanınması	33
4.5	Mağdurun Ceza Yargılamasındaki Hakları.....	34
4.6	Mağdurun Beyanının Alınması.....	35
4.7	SSÇ'nin İfadesi ve Sorgusu	38
4.8	Özel Hukuk Mahkemelerindeki Taraf, Tanık ya da Görüşüne Başvurulan Çocuğun Beyanının Alınması.....	39
5	MAĞDURUN DİNLENMESİNDE HİZMET MODELLERİ	40
5.1	Mağdurun Dinlenmesinde Hizmet Modelleri	41
5.2	Adli Görüşme Odası (AGO)	41
5.2.1	Amacı	41
5.2.2	Yapısı	41
5.2.3	Temel İşleyiş İlkeleri	42
5.2.4	Beyan Alma İşleminin AGO'da Yapılmasının Kriterleri	43
5.2.5	AGO'da Görev Alanların Rol ve Sorumlulukları	44
5.3	Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM)	47
5.4	Üniversite Çocuk Koruma Merkezi (ÇKM).....	50
5.5	AGO, ÇİM ve ÇKM'ler Arasındaki İşbirliği.....	51

6 KIRILGAN GRUPLARIN KORUNMA DESTEKLENME İHTİYACININ FARK EDİLMESİ ve KORUNMASI	52
6.1 Mağdurun Korunması	53
6.2 Korunma İhtiyacı İçindeki Çocuk Kavramı	53
6.3 Koruyucu Destekleyici Tedbir Kararı (KDTK)	54
6.4 Koruyucu Destekleyici Tedbir Kararlarına Karşı Kanun Yolu	55
6.5 Koruyucu Destekleyici Tedbir Kararlarının Konulması ve Kaldırılması.....	55
6.6 Koruyucu Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması.....	55
6.7 5402 sayılı Kanun Uyarınca Kurulan Koruma Kurulları	58
6.8 5233 sayılı Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkındaki Kanun	58

1.

ŞÜPHELİ/SANIK VE ŞÜPHELİNİN/SANIĞIN BEYANININ ALINMASI (İFADE VE SORGU)

Ceza muhakemesi, suç işlendiği izlenimini veren halin ortaya çıkmasıyla, yani suç kimin şüphesi ile başlar ve bu şüphenin kesin hüküm ile yenilmesiyle sona erer. Bu bakımdan ceza muhakemesinde suç sayılan veya suç olduğu zannedilen yaşam olayının (fiilin) suç olup olmadığı, suç ise hangi suçu oluşturduğu ve fiili kimin işlediğinin araştırılıp bulunmasına çalışılır. Bu faaliyet sırasında delil denen bazı ispat araçlarına ihtiyaç vardır. Bu ispat araçlarından en önemlisi beyan delilleridir. Kişilerin soruşturma veya kovuşturma konusu olayla ilgili beş duyuları ile öğrendikleri hususları yargılama mercilerine anlatması ile maddi gerçeğe ulaşmaya çalışılır.

Soruşturma¹ konusu fiili işlediğinden şüphe edilen kişiye şüpheli denir (CMK 2/1-a). Şüpheli hakkındaki şüphe belirli yoğunluğa ulaştığında, yani kamu davasını açmaya yeterli delil toplandığında, düzenlenen iddianame ile şüpheli hakkında kamu davası açılır. İddianameyi inceleyen mahkeme, söz konusu iddianamenin usul ve yasaya uygun olduğunu belirlediğinde bu iddianameyi kabul eder. Mahkemenin verdiği iddianamenin kabulü kararı ile soruşturma aşaması sona erer ve kovuşturma² aşaması başlar. İddianamenin kabulü ile verilen hükmün kesinleşmesine kadar geçen evrede suç şüphesi altında bulunan kişiye sanık denir (CMK 2/1-b).

Şüpheli/sanık hakkında yapılan suç isnadına karşı beyanda bulunma, savunma yapma hakkına sahip olduğu gibi kendisine yönelik iddialar karşısında susma hakkına da sahiptir. Yapılan isnadı öğrenen şüpheli, bu isnada karşı varsa diyeceklerini ifadesi sırasında söyler. Soruşturma aşamasında gerçekleştirilen ifade alma işlemi maddi gerçeğin bulunması için yapılan bir araştırma işlemidir (Yenisey&Nuhoğlu, 2014).

CMK³'nin 2/1-g maddesi uyarınca ifade alma; şüphelinin kolluk görevlileri veya Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili dinlenmesini ifade eder. Aynı maddenin (h) bendi uyarınca sorgu; şüpheli veya sanığın hâkim veya mahkeme tarafından soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili dinlenmesini ifade eder.

Şüpheli/sanık, hakkındaki isnada karşı savunmasını esas olarak ifade verirken veya sorgulanırken yapmaktadır. Bu anlamda sorgu, bir savunma işlemidir (Yenisey&Nuhoğlu, 2014). Bu nedenle kişinin ifade/sorgu sırasında fiziksel veya ruhsal anlamda normal olmayan bir halde bulunmaması gerekir (Şahin C., 2016). Bu kapsamda şüphelinin/sanığın ifadesinin alınması veya sorgusunun yapılması sırasında kelepçe ve benzeri aletler takılamaz. Bu husus CMK'nın 191/1 maddesinde açıkça düzenlenmiştir. Kovuşturma aşamasına ilişkin bu hüküm kıyasen soruşturma aşamasındaki ifade veya sorgu işlemi için de geçerlidir.

İfade/sorgu işlemi kişinin kimliğinin tespiti ile başlar (CMK m. 147/1-a). İfadeye başlamadan önce kimlik tespiti yapılması zorunludur. Şüpheli/sanık kimliği hakkında açıklama yapmak zorundadır. Kimliğini bildirmemesi 5326 sayılı Kabahatler Kanununun 40. maddesinde bir kabahat fiili olarak düzenlenmiş ve yaptırıma bağlanmış-

¹ "Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre" soruşturma evresidir (CMK m.2/1-e)

² "İddianamenin kabulü ile başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evre" kovuşturma evresidir (CMK m.2/1-f)

³ 4.12.2014 Gün ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu.

tır. Kamu görevlisinin, görevi ile bağlantılı olarak kimliğini sorduğu kişi kimliği veya adresi ile ilgili bilgi vermekten kaçınmaz. Kişinin kimliğini açıklamaması halinde kimliği açık şekilde anlaşıncaya kadar gözaltına alınır ve gerekirse tutuklanır (KK⁴ m. 40/2). Bu durumdaki kişinin kimliğinin tespiti halinde bu nedenle yapılan gözaltına alma veya tutuklama işlemine son verilir (KK m. 40/3).

Kişinin kimliği hakkında yalan beyanda bulunması ise suç olarak düzenlenmiştir. Hakkında yapılan bir soruşturma kapsamında kimliği hakkında yalan beyanda bulunan kişinin eylemi, beyan ettiği kimlik gerçekte var olan bir kişiye ait ise TCK⁵’nin 268. maddesi uyarınca iftira suçunu oluşturur. Beyan ettiği kimlik belli bir kişiye ait değil ise veya beyan ettiği kimlik bilgileri ile gerçeğe aykırı resmi bir belge düzenlenmesine neden olmuş ise eylem TCK’nın 206. maddesinde düzenlenen kimliği hakkında yalan beyanda bulunmak suçunu oluşturur.

Şüphelinin/sanığın kimliği hakkında açıklama yapmasından sonra, kişisel ve sosyal durumu hakkında bilgi alınır. Şüpheli/sanık kimliği hakkında açıklama yapmak zorunda ise de (CMK m. 147/a) kişisel ve soylu durumu hakkında açıklama yapmaya zorlanamaz. Zira, kişisel ve sosyal durumu hakkında bilgi alınmasını düzenleyen CMK’nın 147/1-g maddesinde, 147/1-a maddesinden farklı olarak, bu yönde bir zorunluluktan bahsedilmemiştir.

Kimliği tespit edilen şüpheliye/sanığa kendisine yüklenen suç anlatılır. Bu anlatımın sadece suçun adının söylenmesinden ibaret olmaması gerekir. Kişiye isnat edilen fiiller, hangi eylemlerinin suç isnadına neden olduğuna dair hususlar açıklanmalıdır. Kovuşturma aşamasında isnat, iddianamenin okunması ve suçlamanın anlatılması ile olur. Suçlama anlatılmadan suçla ilgili soru sorulması mümkün değildir.

Şüpheli/sanık hakkındaki suçlamayı tam olarak öğrendikten sonra CMK 147. maddesinde düzenlenen haklarının anlatılması gerekir. Bu haklar;

- a Müdafî seçme ve onun hukuki yardımından yararlanma hakkı,
- b Kendisine bir müdafî seçebilecek durumda değil ise baro tarafından görevlendirilecek bir müdafinin hukuki yardımından yararlanma hakkı,
- c Yakalandığının yakınlarına bildirilmesini isteme hakkı,
- d Yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmama (susma) hakkı,
- e Kendisine yönelik şüpheden, suç isnadından kurtulmak için somut delillerin toplanmasını isteme hakkı,
- f Kendisini hakkındaki şüphenin ortadan kaldırılmasını sağlayacak, lehine olabilecek hususları ileri sürme hakkı.

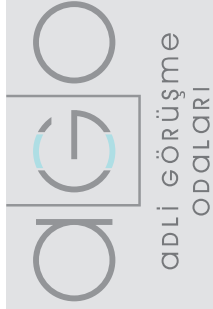
⁴ 31.3.2005 gün ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu.

⁵ 26.9.2004 Gün ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu.

Şüphelinin kimliği tespit edildikten, hakkındaki suçlama anlatıldıktan ve hakları öğretildikten sonra isnat olunan suçla ilgilinin ifadesinin alınmasına/sorgusunun yapılmasına başlanır.

İfade ve sorgu işleminin tutanağa bağlanması konusu CMK'nın 147/1, 219 ve 221. maddelerinde düzenlenmiştir. İfade alma veya sorguya çekme işlemi bir tutanağa bağlanır. Bu tutanakta; ifade alma veya sorguya çekme işleminin yapıldığı yer ve tarih, işlem sırasında hazır bulunan kişilerin isim ve sıfatlarıyla ifade veren/sorguya çekilen kişinin açık kimliği, suçlamanın ve haklarının anlatıldığına dair açıklama yer alır. Şüpheli/sanık ve varsa müdafii tutanak içeriğini okuyup imzalar. İmzadan kaçınma hali söz konusu ise bu durum ve nedenleri tutanağa yazılır (CMK 147/1-i).

İfade alma veya sorguya çekme işlemi sırasında teknik imkanlardan yararlanmak mümkündür (CMK 147/1-h). Bu kapsamda olmak üzere, alınan ifadenin sesli ve görüntülü olarak kaydının yapılması ve daha sonra bu kaydın tutanağa bağlanması mümkündür. İfade sesli ve görüntülü olarak kaydedilmiş ve sonradan tutanağa bağlanmış ise tutanağın içeriğinin yasa da belirtildiği şekilde olması ve imzalanması gerekir.

2.

MAĞDUR KAVRAMI VE ÖZELLİK ARZEDEN MAĞDUR GRUPLARI

2.1 MAĞDUR KAVRAMI

MAĞDUR

Suç sayılan fiil nedeniyle hak ve menfaatleri doğrudan zarara uğrayan gerçek kişi.

“Suç mağduru” kavramının tanımı ve sınırları konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bu kavramın doğru biçimde yerine oturtulması, gerek ceza yargılamasında gerekse de mağdurun korunmasına ilişkin iş ve işlemlerde büyük önem taşır.

Mağdur kelimesi sözlüklerde; kendisine haksızlık edilen kimse (Püsküllüoğlu, 2004) haksızlığa uğramış (kıygın) kimse olarak tanımlanmaktadır (TDK, 1998).

Suç mağdurunun tanımı konusunda farklı görüşler¹ var ise de bu görüşlerin ortak noktası mağduru, suç sayılan fiil nedeniyle hak ve menfaatleri zarara uğrayan kişi olarak görmeleridir. Gerek TCK’da gerekse CMK’da mağdur tanımı yer almamaktadır. Bununla birlikte mevzuatımızda mağdur kavramına ilişkin doğrudan veya dolaylı tanım içeren hükümler bulunmaktadır.

¹ Öğretide mağdur konusunda çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır: “Aleyhine suç işlenen kimse” (KUNTER, Nurullah, YENİSEY, Feridun, NUHOĞLU, Ayşe; Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, İstanbul 2010, s.158. “Suçun konusunun ait olduğu kişi” (ÖZGENÇ, İzzet, Türk Ceza Hukuku, Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara 2016, s.202). “Suçun konusunun ait olduğu, suçun maddi unsuruna muhatap olan ve bu nedenle suçla korunan hukuki yararı zedelenen kişi” (ŞAHİN, Cumhur; Ceza Muhakemesi Hukuku I, 7. Baskı, Ankara 2016, s.117). “İşlenen fiil nedeniyle haksızlığa uğramış, kendisine karşı suç işlenmiş kişi” (ÜNVER, Yener; Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer, Ankara 2003, s.140). “Suçun konusunun ait olduğu kişi” (KOCA, Mahmut – ÜZÜLMEZ, İlhan; Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Ankara 2014, s.107). “Suçla ihlal edilen varlık ya da menfaatin sahibi olan gerçek kişi” (ÖZTÜRK, Bahri – ERDEM, Mustafa Ruhan; Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 14. Baskı, Ankara 2014, s.168). “Suçun maddi unsuruna muhatap olan ve bu nedenle suçla korunan hukuki yararı zedelenen, suçtan zarar gören kişi” (ÖZBEK, Veli Özer – KANBUR, M. Nihat – BACAŞIZ, Pınar – DOĞAN, Koray; Ceza Muhakemesi Hukuku Bilgisi, Ankara 2007, s. 135). “İhlal edilen hak ve menfaatin sahibi” (DEMİRBAŞ, Timur; Ceza Hukuku, Genel Hükümler, 10. Baskı, Ankara 2014, s.542). KATOĞLU, Tuğrul; “Suç fiili ile saldırıya uğrayan kişi” (Suçun Mağduru Kavramının Sınırları, AÜHFD., 61 (2) 2002, s.659). “Ceza kuralının koruduğu hak veya menfaatin maliki veya bunlar üzerinde tasarruf sahibi olan kişi” (EREM, Erem – DANIŞMAN, Ahmet – ARTUK, Mehmet Emin; Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 1997, s. 242). “Suçun maddi konusunun ait olduğu kimse” (ARTUK, Mehmet Emin – GÖKÇEN, Ahmet – YENİDÜNYA, A. Caner; Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Ankara 2007, s. 444). “İşlenen fiil nedeniyle haksızlığa uğramış, kendisine karşı suç işlenmiş kişi” (KARAKAŞ-DOĞAN, Fatma; “Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı”, TBB. Dergisi, 2011, S.95, s.202). “Sosyal normlardan sapma veya suç türü eylemler sonucu etkilenen kişi” (YÜCEL, Mustafa Tören; Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi, Türkiye Barolar Birliği, 4. Baskı, Ankara 2007, s. 38). “Suçu meydana getiren fiilden doğrudan doğruya zarar gören kişi ya da kişiler” (AYDIN, Aslı; Ceza Hukukunda Mağdur Kavramı ve Viktimoloji, <http://www.umut.org.tr/userfiles/files/PDFler/Asl%C4%B1%20AYDIN.pdf> Erişim tarihi 05/01/2017). “Suç ile korunan hukuki menfaatin ait olduğu kimse” (DEĞİRMENÇİ, Olgun; Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları, TBB Dergisi, Sayı 77, 2008. s.41). “Kanunların, eylem veya ihmâl yoluyla ihlal edilmesi nedeniyle, bireysel veya toplu olarak, fiziksel veya ruhsal biçimde yaralanma da dâhil olmak üzere manevi acılar çeken, ekonomik kayba uğrayan veya temel hakları esaslı bir biçimde zayıflayan ve bu suretle zarar gören kimse” (Adalet Bakanlığı, Mağdur Hakları Daire Başkanlığı, Mağdura Yaklaşım Kılavuzu)

ŞİDDET MAĞDURU

(İlgili) Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişiler

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinin 4. maddesinin (p) bendinde mağdur, “kendisine veya birinci dereceden aile üyelerinden birine karşı işlenen suçun fiziksel, duygusal veya maddi sonuçları sebebiyle desteğe ihtiyaç duyan kişi” olarak tanımlanmaktadır.

Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun 2. maddesinde ise “şiddet mağduru”; “Bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişiler” olarak tanımlanmıştır.

Suçun mağduru, suçun işlendiği sırada hayatta (Şahin & Özgenç, 2016) olan gerçek kişiler² olabilir. Tüzel kişiler suçun mağduru değil suçtan zarar göreni olabilir.³ Devletin suçun mağduru sayılıp sayılmayacağına ilişkin farklı görüşler bulunmakta ise de, ceza hukukunun günümüzde geldiği noktada; devletin her suçun mağduru olacağı görüşü⁴ devleti hak süjesi olarak kabul eden eski anlayışın ürünüdür ve bu nedenle yerinde bulunmamaktadır.⁵ Bireye hizmet etmek ve bireyin lehinde davranmak görevi olan devlet, toplumun veya toplulukların taşıyıcılık ve temsilciliğini yaptığı tüm hukuksal değerlerin sahibi bireyin haklarını korumalıdır (Karakaş F., 2011). Dolayısıyla suçun mağduru da bireydir.

Suç mağduru olan birey, bazen belli bir kişi olabileceği gibi suçun mağdurunun her zaman belirli bir kişi olması gerekmez. Bu tür suçlarda mağdur olarak belirli bir kişiden söz edilmez (Şahin C., 2016).

“Suçun mağduru”, “suçun konusu” ve “suçtan zarar gören” karıştırılmaması gereken üç ayrı kavramdır.

² Tüzel kişilerin hatta tüzel kişilik oluşturmayan kişi topluluklarının da suçun mağduru olabileceğini savunan yazarlar bulunmaktadır. (TOROSLU, Nevzat; Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu, AÜHF Yayınları, Ankara 1970. s.56, (DEMİRBAŞ, Timur; Genel Hükümler, s.543.)

³ ÖZGENÇ, İzzet; Genel Hükümler, s.203, ŞAHİN, Cumhur; s.117, KARAKAŞ-DOĞAN, Fatma; agm. s.204. Aksi görüş için Bkz. KATOĞLU, Tuğrul; agm. s.672.

⁴ Her suçun asli ve zorunlu mağdurunun devlet sayılacağına ilişkin görüşler (DEMİRBAŞ, Timur; Genel Hükümler, s.543.); suçun işlenmesiyle beraber toplum düzeninin bozulmuş olduğu ve söz konusu düzeni eski haline getirme yükümlülüğünün devlete ait olduğu noktasından hareket ederler. (DEĞİRMENCİ, Olgun; agm. s.38.) Devletin suçun mağdura olabileceğine dair KATOĞLU, Tuğrul; agm. s.673 vd.

⁵ Devletin suçun mağduru sayılmayacağına ilişkin görüşler için Bkz. ÜNVER, Yener; s.141, ÖZGENÇ, İzzet; Genel Hükümler, s.203. DEĞİRMENCİ, Olgun; agm. s.34.

“Suçun mağduru” kavramı ile “suçun konusu” kavramları birbirinden farklıdır. Üzerinde suçun maddi olarak meydana geldiği şey suçun maddi konusunu oluşturur. Bazı suçlarda maddi konu ile mağdur aynı olsa da bu iki kavramın aynı olduğu anlamına gelmez. Örneğin kasten yaralama suçunda suçun konusu yaralanan kişinin vücududur. Bu suçun mağduru yaralanan kişidir. Bu örnekte suçun konusu ile suçun mağduru aynı şey olmaktadır. Ancak hırsızlık suçunda, suçun maddi konusu çalınan eşya iken suçun mağduru bu eşyanın zilyedidir.

“Suç mağduru” kavramı ile “suçtan zarar gören” kavramı da farklı kavramlardır. Suçun mağduru, aynı zamanda suçtan zarar gören ise de her suçtan zarar gören suçun mağduru durumunda değildir (Yenisey&Nuhoğlu, 2014). Suçtan zarar gören kavramı mağdur kavramından daha geniştir (Şahin C., 2016). Suçun mağduru ceza ilişkisinin tarafı olduğu halde, suçtan zarar gören kişi sadece hukuki ilişkinin tarafıdır (Demirbaş T., 2014). Suçtan zarar gören bir suçun işlenmesi suretiyle zarar gören gerçek veya tüzel kişidir.⁶ Suçtan zarar gören olmanın başlıca koşulları; sağ olmak ve fiil ehliyetine sahip olmaktır (Karakaş F., 2011).

2.2 MAĞDUR ÇOCUK

Daha erken yaşta (evlenme, yargısal karar gibi nedenlerle) ergin olsa bile onsekiz yaşını doldurmamış herkes çocuktur (ÇKK 3/1-a). Bu tanımdan ve yukarıda açıklanan mağdur tanımından hareketle; suç sayılan fiil nedeniyle hak ve menfaatleri zarara uğrayan onsekiz yaşından küçük bireye mağdur çocuk denir.

Suç mağdurunun çocuk olması durumunda, mağdura yaklaşım ve beyanının alınması sorunu daha da önem kazanır. Suç mağduru çocuğun beyanının alınması, korunma ihtiyacının fark edilmesi ve gerekli koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alınması gerekir. Çocuk adalet sistemi çalışanı, mağdur çocukla çalışırken (aslında tanık çocuğun ve suça sürüklenen çocuğun da mağdur olduğu düşünülürse, adalet sistemi içindeki tüm çocuklarla çalışırken) çocuğun ikincil mağduriyetinin önlenmesine özel önem vermelidir.

2.3 DİĞER KIRILGAN GRUPLAR

Toplumda yetersiz yaşam koşulları içinde yaşayan; demografik değişkenlere bağlı olarak, farklı nicelik ve nitelik gösteren; fizyolojik, psikolojik, sosyal, sağlık, ekonomik, siyasal ve kültürel açılardan çağdaş yaşam koşullarına ulaşmak için devletin sorumluluğunda, toplumsal güvenlik içinde, toplumsal koruma ve hizmete gereksinim duyan sosyal gruplara kırılğan grup denilir.

Suç mağduru bireylerin belirtilen farklılıkları nedeniyle farklı işleme tabi tutulması, durumların dikkate alınarak yargılama işlemlerinin yapılması, böylece ikincil mağduriyetlerinin en aza indirilmesi gerekir.

⁶ ŞAHİN, Cumhur; s.117. Adalet Bakanlığı, Mağdura Yaklaşım Kılavuzuna göre (s.1) suçtan zarar gören “suçun işlenmesiyle hukuken korunan menfaatleri doğrudan veya dolaylı ihlal edilen kimsedir.”

a. Engelli Mağdur

Engellilik, insan bedeninde psikolojik, anatomik veya fiziksel bir yoksunluğu içerdiği için engellilerin suç karşısındaki durumu engelli olmayan bireylere göre farklılık arz etmektedir. Engelli bireylerin suç mağduriyeti, gerek kendini savunma imkânlarının eksikliği gerekse suç nedeniyle oluşan kayıpların etkileri itibarıyla engelsiz bireylerin mağduriyetlerinden çok daha derin bir sosyal problem teşkil etmektedir. Bu nedenle engelli bireylerin tanınması, hassasiyetlerinin bilinmesi, ihtiyaçlarının anlaşılması ve karşılanması yaşamın herhangi bir alanı kadar ceza adaleti sistemi ve bu sistemin aktörleri açısından da önem taşır.

Engelli mağdurlara özel yaklaşım sergilenmesinin nedeni, engellilerin her hak bakımından olduğu gibi, hak arama yollarına erişim konusunda da önemli zorluklarla karşı karşıya olmasıdır. Adalet hizmetlerinin sunulması bakımından farklı engel gruplarına mensup bireylerin niteliklerinin gözetilmesi gerekmektedir. Suçun onlar üzerinde doğuracağı etkilerin iyileştirilmesinin zaman alıcı, hatta bazen imkansız olması sebebiyle engelli bireyler farklı ve hassas bir yaklaşıma ihtiyaç duymaktadırlar.

b. Mağdur Kadın

Suç mağdurunun kadın olması, özellikle cinsel suç mağduru kadınlar bakımından özel bir yaklaşımı gerektirir. Mağdur kadının maruz kaldığı fiil nedeniyle damgalanmaması, yargılama sürecinin yaratacağı ikincil mağduriyetten korunması esas olmalıdır. Adil yargılanma ilkesinin gerekleri ile mağdurun korunması arasında uygun bir denge sağlanmalıdır.

c.Yabancı/Mülteci Mağdur

Suç mağdurunun yabancı veya mülteci olması halinde de mağdurun kırılganlığı artar. Bu durumdaki mağdur, yaşadığı olayın yarattığı mağduriyetin yanı sıra içinde bulunduğu ülkenin hukuk sistemini, idari sistemini bilmemekten kaynaklanan sorunlarla da karşılaşmaktadır. Bu nedenle yabancı/mülteci mağdurun korunması bakımından özel önlemlerin alınması gerekir.

2.4 ULUSLARARASI MEVZUATTA MAĞDUR KAVRAMI

Uluslararası metinlerde mağdur kavramının tanımına dair ifadeler bulunmaktadır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 29 Kasım 1985 tarihinde 40/34 sayılı Genel Kurul Kararı ile kabul edilen Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Deklarasyonu'nun 1. Paragrafında mağdur, “*üye ülkelerde yürürlükte olan ceza kanunlarını ihlal eden eylemlerden dolayı fiziksel, ruhsal veya duygusal olarak zarara uğrayan, ekonomik kayba maruz kalan veya temel hakları önemli ölçüde zarar gören kişi veya topluluklar*” olarak tanımlanmıştır.

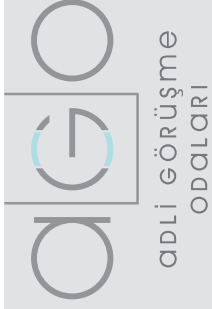
Avrupa Birliği Konseyi, 15 Mart 2001 tarih ve 2001/220/JHA sayılı Çerçeve Kararı'nda mağdur, *"üye devletlerin ceza hukukunu ihlal eden icrai ya da ihmali bir eylemden doğrudan fiziksel, ruhsal veya manevi zarar gören veya ekonomik kayba uğrayan gerçek kişi"* olarak tanımlanmıştır.

2012/29 sayılı Avrupa Konseyi Direktifinde mağdur *"suç neticesinde doğrudan fiziksel, duygusal veya zihinsel zarar gören veya ekonomik kayba uğrayan gerçek kişi ve işlenen suç neticesinde ölen kişinin, bu ölüm nedeniyle zarar gören aile bireyleri"* olarak tanımlanmıştır.

Şiddet Suçu Mağdurlarına Tazminat Ödenmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi sadece tazminat ödenecek mağdurları düzenlediği için, anılan Sözleşmede tazminat ödenecek kişiler daha dar kapsamda ele alınmış, bir diğer ifade ile mağdur kavramı, daha dar olarak belirlenmiştir. Sözleşmenin 2. maddesine göre:

"Devlet, başka kaynaklardan tazminat ödenmesinin mümkün olmadığı durumlarda;

- a** Kasıtlı bir şiddet suçu sonucu bedenen ciddi olarak yaralanmış veya sağlıkları bozulmuş kişilere,
- b** Bu tür suçların sonucu ölmüş bulunan kişilerin bakmakla yükümlü oldukları kişilere tazminat ödenmesine yardımcı olacaktır."

3.

MAĞDURA YAKLAŞIM İLKELERİ

3.1 GENEL YAKLAŞIM İLKELERİ

Mağdur hakları modern toplumlar tarafından önem verilen konulardan biri hâline gelmiştir. Mağdur hakları evrensel ölçüler içinde ele alınıp tanınmaya, mağdurları içine alan farklı politikalar üretilmeye başlanmıştır. Adli süreçler göz önüne alındığında, mağdurun yargılama sürecine katılması ve tüm süreçteki söz hakkının sürece dâhil edilmesi yaklaşımı benimsenirken; psiko-sosyal yaklaşım boyutu daha çok suç sonrası mağdura verilebilecek hizmetleri kapsamaktadır. Mağdur ile ilgili çalışmalar, mağdurun sorunlarını ve bu sorunlara yaklaşım yöntemlerini değişik referans modelleri içinde ele almaktadır.

Mağdurların adli süreçte yaşadıkları tüm sorunların görüş ve düşüncelerine yer verilerek saygınlık ve eşit muamele ilkeleri çerçevesinde çözülmesi gerekir. Psikolojik ve fiziksel iyilik hali, sosyal ve ekonomik yarar da dâhil olmak üzere risk altında olan tüm mağdurların haklarının gerçekleştirilebilmesi için bütüncül bir yaklaşıma ihtiyaç vardır. Mağdur haklarının etkili bir şekilde uygulanmasına ve aynı süreçlere dâhil olan ya da aynı duruma sahip olan tüm mağdurların öznel durumlarının değerlendirilmesine yönelik disiplinler arası bir yaklaşım benimsenmesi gerekmektedir. Suç mağdurları için hazırlanacak müdahale programları ve alınacak kararlarla ilgili tüm hizmet sağlayıcıların işbirliği içerisinde ve eş güdümlü çalışması zorunludur.

Ülkemiz Anayasa’da yer aldığı üzere sosyal bir hukuk devletidir. Sosyal devlet ilkesi temelinde *“insan onuruna yakışır bir yaşamı güvence altına alma”* amaçlanmaktadır. Bu kapsamda bir suçun mağduru olan kişilere insan olarak değer vermeli, bu doğrultuda muamele göstermeli ve bu kişilere doğru desteğin sağlanmasına gayret edilmelidir.

Anayasa’nın kanun önünde eşitlik ilkesi; kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için özel tedbirler alınmasına engel teşkil etmez. Bu ilkeler çerçevesinde; kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler ve terör mağdurları gibi kırılgan gruba mensup olan mağdurlara özel hizmet sunulabilir.

Birleşmiş Milletlerin 29 Kasım 1985 tarihli ve 40/34 sayılı “Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Deklarasyonu” mağdurlara şefkatle ve insanlık onuruna saygıyla muamele edilmesini öngörmektedir.

Suç Mağdurları ve Gücün Suistimali Hakkında Temel Adalet Hükümleri Beyannamesi (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power), mağdurlara yönelik yardım ve destek çalışmalarına uluslararası alanda destek veren düzenlemelerin başında gelmektedir.

Mağdura adli ve idari soruşturma sürecine başvurma hakkını veren bu Beyanname konuya ilişkin dört temel hususa işaret etmektedir.

- 1 Mağdur adil bir şekilde muamele görmeli ve isteklerine kulak verilmelidir.
- 2 Mağdura suçlu tarafından tazminat verilmelidir.

- 3 Mağduriyete yol açan kişinin (saniğin) maddi durumunun yetersiz olması hâlinde mağdura verilecek tazminat hükümet tarafından ödenmelidir.
- 4 İçinde bulunduğu sıkıntılardan dolayı mağdura yardım edilmelidir.

Suç mağdurları hakları, desteklenmesi ve korunması konusunda minimum standartlar getiren Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin 25 Ekim 2012 tarihli ve 2012/29/EU sayılı Direktifinde mağdura yaklaşımdaki temel unsurlar belirlenmiştir.

Buna göre;

- 1 Suç mağdurlarına ırk, renk, etnik ya da sosyal köken, genetik özellikler, dil, din ya da inanç, politik ya da diğer görüşler, ulusal bir azınlığın üyesi olma, mülkiyet, doğum, engellilik, yaş, cinsiyet, cinsel ifade, cinsel kimlik, cinsel eğilim, ikamet durumu ya da sağlık gibi nedenlerle ayrımcılığa maruz bırakılmadan, saygıyla duyarlılıkla ve profesyonel bir anlayışla yaklaşılmalı ve kabul edilmelidir.
- 2 Ceza soruşturması kapsamında görev yapan yetkili makamlarla yapılan bütün görüşmelerde ve mağdurlara destek ya da onarıcı adalet hizmetleri gibi mağdurla bağlantının gerekli olduğu hizmetler sırasında, suç mağdurunun kişisel durumu ve acil ihtiyaçları, yaşı, cinsiyeti, olası engellilik durumu ve olgunluğu göz önünde bulundurulmalı ve vücut, akıl ve ahlaki bütünlüğüne saygı gösterilmelidir. Suç mağdurları, ikinci kere ve defalarca aynı suçun mağduru olmaktan, tehdit ve misillemelerden korunmalı ve iyileşmeleri için gerekli, yeterli destek verilmeli ve mağdurların adalete yeterli erişimi sağlanmalıdır.
- 3 Direktifin amacı, suç mağdurlarının doğru bilgi alması, destek ve korunma sağlanması, mağdurların cezai süreç kapsamında faaliyet yürütenlerle tüm temaslarında saygılı, duyarlı, ihtiyaca özel, profesyonel ve ayrımcı olmayan bir şekilde tanınma ve muamele edilmelerini sağlamaktır.
- 4 Direktifin uygulamasında, suç mağduru bir çocuk ise, çocuğun yüksek yararı öncelikli ve bireysel olarak ele alınarak değerlendirilmelidir. Çocuğa duyarlı yaklaşım; çocuğun yaşının, olgunluğunun, tarafların görüşlerinin (çocuk, uzmanlar, veli, vasi vs.), ihtiyaç ve endişelerinin hesaba katılmasıdır. Çocuk, velisi ya da varsa, diğer yasal temsilcisi, çocuğa özel herhangi bir önlem veya haktan haberdar edilmelidir.
- 5 Cezai kovuşturma bağlamında, mağdurların görevlilerle, ilk temaslarından başlamak üzere, verilen bilgiler dâhil olmak üzere, iletişimleri esnasında, kendilerini ifade etmelerine ve anlaşılmasına yardımcı olmak amacıyla gerekli tedbirler alınmalıdır.

ÇOCUĞA DUYARLI YAKLAŞIM

Adli görüşme süreçlerinde çocuğun yaşının, gelişim düzeyinin, tarafların görüşlerinin (çocuk, uzmanlar, veli, vasi vs.), ihtiyaç ve endişelerinin hesaba katılması

- 6 Mağdurlar ile yapılan sözlü veya yazılı iletişimlerde, basit ve anlaşılabilir bir dilin kullanılması sağlanmalıdır. Mağdurun, engellilik gibi bireysel anlama veya kendini ifade etme özelliklerini etkileyen durumları da dikkate alınmalıdır.
- 7 Mağdurların cezai yargılama sürecinde, ikincil, tekrarlanan mağduriyet, sindirme ve misilleme eylemlerine maruz kalmamaları için; mağdurun kişisel özellikleri, suçun koşulları, suçun türü veya niteliği gibi özellikler dikkate alınarak özel koruma önlemleri hızlı bir şekilde uygulanmalıdır.
- 8 Kişisel değerlendirmede, suçun ağırlığı nedeniyle önemli ölçüde zarar gören mağdurlara; özellikle, kendi bireysel özellikleriyle ilişkili olarak (cinsiyet, dil, din, renk, etnik köken, mezhep, siyasal düşünce vs.) bir önyargı ya da ayrımcılık nedeniyle işlenen bir suçun mağdurlarına; suç faili ile ilişkisi ve faile bağımlılığı nedeniyle savunmasız durumda bulunan mağdurlara özel dikkat gösterilmelidir. Bu bağlamda, terör mağdurları, organize suç, insan kaçakçılığı, cinsiyete dayalı şiddet, yakın ilişkilerde şiddet, cinsel şiddet, sömürü veya nefret suçu ve engelli mağdurlara da özel önem verilmelidir.
- 9- Bireysel değerlendirmelerin seviyesi, mağdurun uğradığı suçun ağırlığı ve zararın şiddetine göre ayarlanmalı, mağdurun katılımı ile yürütülmeli ve bazı özel önlemlerden faydalanmak isteyip istememeleri de dikkate alınarak yapılmalı, temel unsurların değişmesi durumunda değerlendirmeler güncellenmelidir.
- 10 Özel koruma ihtiyacı olan mağdurlara, cezai soruşturmalar sırasında; mağdurun ifadesinin alındığı ya da görüşmelerin yapıldığı yerler bu amaç için tasarlanmış olmalı, mağdur ile görüşme özel eğitilmiş kişilerce yapılmalı, mağdur ile yapılan tüm görüşmeler mümkün olduğunca aynı kişiler tarafından yapılmalıdır. Cinsel şiddet, cinsiyete dayalı şiddet veya aile içi şiddet mağdurları ile yapılan tüm görüşmeler ya da ifadeler, mağdurun talebi halinde ceza yargılama sürecine zarar vermeyecekse ve savcı ya da hâkim tarafından yürütülüyorsa mağdurla aynı cinsiyetten bir kişi tarafından yürütülmelidir.
- 11 Özel koruma ihtiyacı olan mağdurlara ceza yargılaması sürecinde; duruşma ve delillerin sunulması sırasında mağdurlar ve failler arasında görsel teması önlemek için uygun iletişim teknolojisi araçları kullanılmalıdır.
- 12 Mağdurun özel hayatını ilgilendiren ve işlenen suç ile ilgisi olmayan konularda gereksiz yere sorgulanmasının önüne geçilmelidir.
- 13 Suç mağdurunun çocuk olduğu durumlarda; cezai soruşturmalarda, çocuk mağdurlarla yapılan tüm görüşmeler sesli ve görüntülü olarak kayıt edilmeli ve bu görüşmeler ceza yargılamasında delil olarak kullanılmalıdır.

Mağdura yaklaşımın genel ilkelerini şu şekilde sıralamak mümkündür.

- Mağdurun öncelikle hakları olan bir birey olduğu gerçeğiyle hareket edilmelidir.
- Mağdur kendini güvende hissetmeli, mağdura karşı eleştirel, yargılayıcı tutum ve davranışlardan kaçınılmalıdır. Örneğin giyim kuşamı, fiziksel görünümü, yaşam tarzı gibi konularda eleştirel ve yargılayıcı davranılmamalıdır.
- Mağdura karşı özenli, duyarlı, saygılı, sağduyulu ve empatik davranılmalıdır.
- Mağdura ilişkin iş ve işlemler mümkün olduğunca hızlı sonlandırılmalıdır.
- Mağdurların kurum ve kuruluşlara sevkleri sırasında tehdit, yıldırma, etiketlenme vb. durumlara karşı gerekli önlemler alınmalıdır.
- Mağdura hizmet sunan kurum ve kuruluşlarda olayın mahiyetine ve müracaat zamanına göre bir sıralama yapılabilir, böyle durumlarda sıra bekleyen diğer mağdurlara bilgi verilmelidir.
- Kadın, yaşlı, engelli ve çocuk mağdurlara öncelik tanınmalıdır.
- Mağdurun ivedilik arz eden bir talebi ya da beklemeye engel fiziksel veya ruhsal probleminin söz konusu olması halinde ilk önce bu soruna yönelik işlemler yapılmalı ve kişiye öncelik tanınmalıdır.
- Mağdurun rızasını gerektiren her karar ve uygulamada mağdur yeterince aydınlatılmalıdır.
- Mağdurların psiko-sosyal ihtiyaçlarının olması durumunda gerekli destek sağlanmalıdır.
- Mağdurla iletişim ve hizmet sunumunda ikincil mağduriyetin doğmamasına özen gösterilmelidir.
- Mağdura hizmet sunan kurum ve kuruluşlar hakkında bilgi sahibi olunmalı ve gerektiğinde bu kuruluşlardan yararlanılmalıdır.
- Mağdurun hak arama davranışını güçleştirecek gereksiz formalitelerden uzak durulmalıdır.

3.2 ÇOCUK MAĞDURA YAKLAŞIM İLKELERİ

Çocuk mağdurlara yaklaşımda da mağdura yaklaşımın genel ilkeleri geçerlidir. Ancak **mağdurun çocuk olmasının ortaya çıkardığı özel durum ve ihtiyaçlar bir takım özel yaklaşımları gerektirir.**

3.2.1 Çocuğun Yüksek Yararının Korunması

Suç mağduru çocuğun korunması ile sanık haklarının korunmasında dengenin sağlanması ancak çocuğun yüksek yararına birincil önemin verilmesi ile mümkün olur. Bu kapsamda çocuğun şiddet ve ihmalden korunması sağlanmalıdır. Suçun mağduru/tanı-

ğı olan ve bu nedenle travma geçirmiş bir çocuğun sağlıklı gelişimini sağlamaya yönelik adımlar atılmalıdır. Çocuğun; kendi görüş ve inançlarını kendi kelimeleri ile serbestçe ifade etme, yargılama süreçlerinde alınan kararlar da dâhil kendi hayatını etkileyen kararlara katkıda bulunma, yeteneklerine, yaşına, düşünsel olgunluğuna ve kapasitesine göre bu görüşleri dikkate alınmasını isteme hakkına sahip olması sağlanmalıdır.

ÇOCUK MAĞDURA YAKLAŞIMDA ESAS ALINACAK İLKELER

- Çocuğun yüksek yararına birincil önemin verilmesi. Çocuğun görüşme sürecinde;
 - görüş ve inançlarını kendi kelimeleriyle serbestçe ifade etme,
 - yargılama sürecinde alınan kararlar da dâhil kendi hayatını etkileyen kararlara katkıda bulunma,
 - yeteneklerine, yaşına, düşünsel olgunluğuna ve kapasitesine göre bu görüşleri dikkate alınmasını isteme hakkının sağlanması
- Yargılama sürecinde ve hizmete erişimde her türlü ayrımcılıktan korunması
- Suçun özelliğine ve cinsiyete göre özel ihtiyaçların dikkate alınması
- Yargılamaya ilişkin tüm süreçte çocuğun yaşının herhangi bir engel teşkil etmemesi

3.2.2 Ayrımcılıktan Korunması

Yargılama sürecine erişimde ayrımcılıktan korunması

Çocuk suç mağdurları ve tanıkları; kendisinin, ebeveynlerinin veya yasal vasilerinin ırkı, rengi, cinsiyeti, dili, dini, politik veya diğer görüşü, ulusal, etnik veya sosyal kökeni, mülkiyet, maluliyet ve doğum veya diğer konulardaki statüsünden bağımsız olarak kendilerini ayrımcılığa karşı koruyan bir yargılama sürecine erişmelidir.

Hizmetlere erişimde ayrımcılıktan korunma

Çocuk suç mağdurları ve tanıkların kendileri ve ailelerinin, yargılama sürecindeki haklarını kullanmada ve kendilerine sağlanan destek hizmetlerden yararlandırılrken, çocuğun yaşı, arzuları, kavrayışı, cinsiyeti, cinsel yönelimi, etnik, kültürel, dini, dil bilimsel ve sosyal geçmişi, sosyal sınıfı, sosyo-ekonomik şartları, göçmen veya mülteci statüsü, sağlığı, yetenekleri ve kapasitesi de dâhil özel ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Uzmanlar bu tür farklılıklar konusunda eğitim almış olmalıdır.

3.2.3 Suçun Özelliğine ve Cinsiyete Göre Özel İhtiyaçların Dikkate Alınması

Belirli durumlarda, çocukların cinsiyetini ve çocuklara yönelik cinsel istismar gibi onlara karşı işlenen spesifik suçların farklı özelliğini dikkate almak için özel hizmetlerin ve korumanın devreye alınması gerekmektedir.

3.2.4 Yaşın Engel Oluşturmaması

Çocuğun yargılama sürecine tam katılım sağlaması açısından yaş herhangi bir engel teşkil etmemelidir. Her çocuk yapılan tetkikler çerçevesinde ehil bir tanık olarak muamele görmeli, iletişim ya da diğer konularda yardım alarak veya almaksızın, yaşı ve olgunluğu anlaşılır ve güvenilir bir şekilde ifade vermeye müsait olduğu sürece, salt yaşı nedeniyle yemini geçersiz veya güvenilirmez olarak değerlendirilmemelidir.

3.3 ENGELLİ MAĞDURA İLİŞKİN İLKELER

Engelli bireylerin kendilerine yönelik bir suç ve şiddet nedeniyle mağduriyet yaşama ihtimalleri endişe duydukları konuların başında gelmektedir. Suç karşısında savunmasız ve mağdur olmaya daha müsait kırılgan gruplar içerisinde engelliler de önemli bir yer teşkil etmektedir.

Engellilik alanında çalışan sivil toplum örgütlerinin dünya çapında güçlenmesiyle, engellilik bir insan hakları sorunu olarak algılanmaya başlamış ve uluslararası insan hakları hukuku, engellilerin fırsat eşitliğine sahip olmaları için gerekli araçları üretmeye başlamıştır. Bu çerçevede, "Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme" BM Genel Kurulu tarafından 13/12/2006 tarihinde, engellilerin tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını teşvik ve temin etmek ve insanlık onurlarına saygıyı güçlendirmek amacıyla kabul edilmiştir. 28/10/2009 tarihinde Sözleşme ülkemiz açısından bağlayıcılık kazanmıştır.

Sözleşmeye göre; engellilerin haklarının korunması, teşvik edilmesi, bunun için gerekli yasal ve idari tedbirlerin alınması, engellilerin haklarını ihlal eden her türlü uygulamaya son verilmesi, hakkın kullanımı bakımından engelliliğe dayalı ayrımcılıkla mücadele tedbirlerinin alınması, engellinin kendi seçimlerini yapması ve seçimleri doğrultusunda yaşayabilmesi için ihtiyaç duyduğu destek hizmetlerini sunmak taraf devletlerin yükümlüğüdür.

Engellilik, insan bedeninde psikolojik, anatomik veya fiziksel bir yoksunluğu içerdiği için engellilerin suç karşısındaki durumu engelli olmayan bireylere göre farklılık arz etmektedir. Engelli bireyler engelleri nedeniyle suç için daha kolay hedef hâline gelmektedirler. Özellikle zihinsel engelli bireyler; iyi/kötü ayrımını tam olarak gerçekleştirememeleri, zaman ve mekân algılarındaki eksiklikler, kendilerine karşı sergilenen herhangi bir davranışın mahiyetini tam olarak anlayamamaları sebebiyle mağdur edilmeye açıktırlar. Engelli olma, suçlunun yakalanması için gerekli bilgileri yetkili mercilere iletmeyi engelleyebildiği gibi engelli bireyi suç için bir araç hâline de getirebilmektedir.

Engelli bireylerin suç mağduriyeti, gerek kendini savunma imkânlarının eksikliği gerekse suç nedeniyle oluşan kayıpların etkileri itibarıyla engelsiz bireylerin mağduriyetlerinden çok daha derin bir sosyal problem teşkil etmektedir. Bu nedenle engelli bireylerin tanınması, hassasiyetlerinin bilinmesi, ihtiyaçlarının anlaşılması ve karşılanması yaşamın herhangi bir alanı kadar ceza adaleti sistemi ve bu sistemin aktörleri açısından da önem arz etmektedir.

Engelli mağdurlara özel yaklaşım sergilenmesinin nedeni, engellilerin her hak bakımından olduğu gibi, hak arama yollarına erişim konusunda da önemli zorluklarla karşı karşıya olmasıdır, zira adalet hizmetlerinin sunulması bakımından farklı engel gruplarına mensup bireylerin niteliklerinin gözetilmesi gerekmektedir. Suçun onlar üzerinde doğuracağı etkilerin iyileştirilmesinin zaman alıcı, hatta bazen imkansız olması sebebiyle engelli bireyler farklı ve hassas bir yaklaşıma ihtiyaç duymaktadırlar.

Engelli mağdura yaklaşımda dikkat edilmesi gereken hususlar şu şekilde sıralanabilir.

- 1 Adli süreçte, bir suçun mağduru olan engelli bireylere yönelik işlemler, engelleri sebebiyle öncelikli olarak ivedilikle yürütülmelidir. Bu bireylerin bir kez daha mağdur edilmemesi için gereken tedbirler alınmalıdır.
- 2 Engelli mağdurlara önyargılı olunmadan hizmet sunulmalıdır. Mağdurun yaş ve cinsiyetiyle bağlantılı özel ihtiyaçları dikkate alınmalıdır.
- 3 İfadesinin alınmasına ihtiyaç duyulan suçtan zarar görerek, mağdur olan veya tanık sıfatı kazanan ve fiziksel engelli kişilerin (başka bir yere götürülmeleri gerekmedikçe) ifadelerine bulundukları yerde başvurulmasına dikkat edilmelidir.
- 4 Fiziksel engelli bireylerin, herhangi bir yasal zorunluluk olmadıkça adli süreçte ilgili birimlere gelmeleri istenmemelidir.
- 5 Engelli mağdurların kamu kuruluşları tarafından sunulan hizmetlerden etkin şekilde faydalanabilmesi için hizmet sunulan binaların uygun fiziki koşullara sahip olması sağlanmalıdır.
- 6 Engelli mağdurlar sağlık kuruluşlarına uygun şekilde sevk edilmeli, muayene/inceleme için bekletilmemeli, öncelik hakları gözetilmeli ve kuruluş içinde refakatçi hizmetinden yararlandırılmalı, sağlık kuruluşunda özel iletişim kurulması gereken bu bireyler için muayene/inceleme sırasında özel uzmanlar (işaret dili bilen gibi) bulundurulmalı, kendilerini ifade edebilmeleri için gerekli destek sağlanmalıdır.
- 7 İşitme engelli ve duyma bozukluğu olan mağdurların, zeka düzeylerinin yeterli olduğu bilinerek iletişim kurulmalıdır.
- 8 İşitme engelli mağdurla mümkünse işaret dili ile aksi takdirde okur-yazar olması halinde yazarak iletişim sağlanmalıdır. Dudak okuyabilen mağdurlarla, yüzüne bakarak kısa cümlelerle, yavaş ve anlaşılır konuşarak iletişim kurulmalıdır.

- 9 Görme engelli mağdurların, işitme ve dokunma duyularının çok hassas olduğunu bilmek ve bu özellikleri kullanmak iyi bir iletişim için önemlidir. Görmedikleri için, yapılacak uygulamalar ayrıntılı bir şekilde anlatılarak endişeleri giderilmelidir.
- 10 Zihinsel engelli mağdurlar, genellikle ürkmüş ve korkmuş durumda olabilirler. Endişelerini gidermek için iletişim kurmada, ailesinden veya herhangi bir yakınından destek alınmalıdır.
- 11 Zihinsel engelli mağdurlarla iletişimde yavaş tempoyla ve anlaşılır şekilde, basit cümlelerle konuşulmalı ve cevap verebilmesi için mağdura zaman verilmelidir.

3.4 MÜLTECİ VE YABANCI MAĞDURLARA İLİŞKİN İLKELER

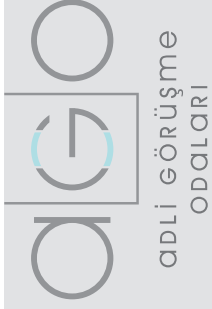
Türkiye’de coğrafi konumu itibarıyla bir geçiş ülkesidir. Yasal yollardan turist olarak, çalışmak veya eğitim almak için gelen yabancılar olduğu gibi yasa dışı yollardan gelen yabancılar da bulunmaktadır. İster yasal isterse yasa dışı yollardan gelmiş olsun bu yabancıların bir kısmı suç mağduru olmakta, soruşturma ve kovuşturma organları ile mağdur sıfatıyla muhatap olmaktadır.

Yabancılar turist olarak suça maruz kalmaları dışında, göçmen-mülteci olarak ve insan ticareti mağdurları olarak da karşımıza çıkmaktadırlar. Göçmenler bir ülkeye ister yasal yollardan ister kaçak olarak girmiş olsun, o ülkenin vatandaşlarına nispeten daha az hakka sahiptirler. Göçmenler çeşitli insan hakları ihlalleri ile karşı karşıya kalabilirler. Bu durum göçmenlerin mağduriyetlerini arttırabilmektedir.

Yabancı mağdurlara yaklaşımda dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır:

- 1 Yabancı mağdurla yapılan görüşmeler, diğer kişilerin konuşmaları duyamayacağı ve müdahale edemeyecekleri kapalı ve mahremiyeti olan bir alanda yapılmalıdır.
- 2 Mağdurun mülakatın yapıldığı lisanı anlama becerisi konusunda şüphe duyulduğu takdirde bir tercümandan yararlanılmalıdır.
- 3 Görüşme sırasında sadece mağdur, ilgili kamu görevlisi, gerekli ise bir tercüman ve ihtiyaç halinde sosyal çalışma görevlisi hazır bulunmalıdır.
- 4 Mağdur dikkatli bir şekilde dinlenmeli, mülakatı yapacak olan görevli sakın, dikkatli ve ilgili olmalıdır.
- 5 İlgili kamu görevlisi tarafından kontrol edici, üstünlük taslayıcı ve alaycı tavırlardan kaçınılmalıdır.
- 6 Yabancı mağdurlarla ilgilenen kamu görevlilerinin mümkün olduğunca yabancı dil bilen kişilerden seçilmesi önemlidir.
- 7 Yabancı mağdurların kültürlerine hassasiyet gösterilmelidir.

- 8 Yabancı mağdurun kaygıları belirlenmeli, acil ihtiyaçları tespit edilmeli ve ilgili ülke diplomatik temsilciliğine haber verilmelidir.
- 9 Mağdura tüm bilgilerinin gizli tutulacağı güvencesi verilmeli, koruyucu ve güvenli bir ortamda bulunduğu hissettirilmeli, anlaşıldığına dair geri bildirimlerde bulunulmalıdır.
- 10 Kamu görevlilerince yabancı mağdura ayrımcılık yapılmaması ırk, renk, dil, din, yaş, cinsel yönelim, siyasi görüş, tabiiyet, medeni durum vs. gibi durumlarda insan onuru ve değerine saygı ilkesine uygun davranılmalıdır.

4.

TEMEL İHTİYAÇ VE HAKLARI

4.1 TEMEL İHTİYAÇ VE HAKLARI

Bir suçun mağduru olan bir kimsenin en önemli beklentileri; dinlenilmek (işitilmek), saygı gösterilmek ve bilgilendirilmektir. Mağdur, suçun bildirilmesini ve daha sonraki süreçlerde her türlü kolluk baskısından uzak olmayı ister. Aynı zamanda suçun mağduru, malî, sosyal ve diğer yardımlar ve bunlara nasıl başvurulacağı hakkında bilgilendirilme ihtiyacındadır. Mağdurun mahkeme ve diğer aşamalarda her türlü fiziksel ve sözlü saldırıdan korunması gerekir. Delil olarak ihtiyaç duyulmayan eşyaların mağdura verilmesi, davanın seyri ve sonucu hakkında bilgilendirilmesi, özellikle cinsel istismar suçlarında beyanlarının dikkate alınması, aynı olayı defalarca anlatmak ve tekrar tekrar muayene edilmek zorunda kalmaması mağdurun korunması bakımından sayılabilecek önemli hususlardır.

ADLİ SÜREÇLERDE ORTAYA ÇIKAN İKİNCİL MAĞDURİYETLER

- Mağdurun süreç içinde defalarca dinlenmesi veya muayene edilmesi sonucu travmayı yeniden yaşamak zorunda kalması
- Delillerin uygun ve yeterli bir şekilde toplanamamış olmasının doğurduğu hukuki sorunlar
- Mağdurun uygun tıbbi destek hizmetlerine yönlendirilmemesi sebebiyle ortaya çıkan sağlık sorunları
- Çocuğu tehdit eden risklerinin belirlenememesi ve yeterli korunma tedbirlerinin alınmamasının doğurduğu sorunlar
- Kolluk ve mahkeme çalışanların yeterince duyarlı olmayan tavır ve davranışların doğurduğu sorunlar

Adalet sisteminde yapılması gerekenlerin zamanında ve etkili biçimde yapılmaması, mağdur çocuğun ihtiyaçlarının dikkate alınmaması ikincil mağduriyetine neden olur. Örneğin, cinsel istismara maruz kalan mağdurun adalet mekanizmasına girdiğinde uygun tıbbi destek hizmetlerine yönlendirilmemesi sebebiyle bulaşıcı hastalığa yakalanması, adli sürecin devamında defalarca dinlenmesi veya muayene edilmesi sonucu travmayı yeniden yaşamak zorunda kalması veya delillerin uygun biçimde toplanmamış olması ikincil mağduriyet olarak tanımlanabilir.

Adalet sistemi çalışanlarının, çocuğu tehdit eden riskleri fark edememesi ve uygun hizmete yönlendirilmemesi mağdurun gördüğü zararın etkisinin artmasına veya yeni mağduriyetlere neden olmaktadır. Sürece girdiği andan itibaren olayı birden fazla defa anlatmak zorunda kalmaları, kendileri ile görüşen adalet sistemi çalışanlarının rencide edici ifade ve tutumları, mağdurların adalet sistemi içerisinde zarar görmesine neden olmaktadır. Öte yandan, bu süreçte yaşanan zorluklar mağdurların, suça maruz kaldıklarında, suçu bildirmekten ve yardım istemekten çekinmelerine de neden olmaktadır. Mağdurun değeri, suçu ihbar etmesi ve tanıklık yapmasıyla ölçülmektedir. Mağ-

dur mahkeme sürecinde de yorgun, depresif ve şaşkın bir hâle gelmektedir. Hâlbuki mağdur, ceza adalet sisteminde önemli bir yer tutmaktadır. Suçların ortaya çıkması ve suçluların cezalandırılması, mağdur ile ceza adalet sistemi arasında iyi bir ilişkinin kurulmasına bağlıdır.

Mağdur; suçun bildirilmesi, delillerin toplanması, suçlunun teşhis edilmesi ve mahkemede tanıklık yapması, suçun aydınlatılmasında önemli rol oynamaktadır. Fakat kolluk ve mahkeme görevlilerinin mağdura karşı takındığı olumsuz tavırlar, mağdurun iş birliğini koparmasına sebep olmaktadır. Bu da suçun aydınlatılmasını zorlaştırmakta, hatta imkânsız hale getirmektedir.

4.2 BİLGİLENDİRME HAKKI

Mağdurlar, genellikle soruşturma ve yargılama işlemlerinin nasıl yapılacağını bilmezler. Soruşturma evresinde nasıl bir rol alacaklarını, şüpheliye ne olacağı konusunda meraklıdır. Ayrıca mağdurların, suçtan dolayı uğradıkları zararın nasıl giderileceği ve tedavi gerekiyorsa tedavinin nasıl sağlanacağı konusunda kaygıları vardır. Lanzarote Sözleşmesi ve Çocuk Hakları Sözleşmesine Ek Protokolde şu konularda bilgilendirme yapılması öngörülmüştür:

- Çocuk suç mağdurları ve tanıklarının rolü, ifadenin önemi, zamanlaması, şekli ve gerek soruşturma gerekse de yargılama aşamalarında “sorgulamanın” nasıl yapılacağı da dahil olmak üzere, yetişkin ve gençler açısından ceza yargılama süreci
- Tıbbi, psikolojik, sosyal ve diğer türden ilgili hizmetlerin varlığı ve bu hizmetlere erişme imkânının yanı sıra, yasal destek veya diğer danışmanlık hizmetleri veya temsil hizmeti, tazminat ve acil durumlarda mali destek gibi hizmetlere erişme imkânı, bir şikayette bulunurken ve gerek tahkikat gerekse mahkeme süreçlerine katılırken çocuk açısından mevcut olan destek mekanizmaları
- Duruşmaların ve diğer ilgili olayların özellikli (spesifik) yer ve zamanları
- Koruyucu önlemlerin varlığı

Mağdurun bilgilendirme ihtiyacının karşılanabilmesi için:

- a Mağdura yapılan işlemler hakkında ayrıntılı ve anlaşılır bilgi verilmelidir. Mağdur yaşayacağı süreç ve başvuracağı kurumlara ilişkin olarak ayrıntılı şekilde bilgilendirilmelidir.
- b Kolluk, savcılık ya da mahkeme tarafından farklı zamanlarda çağrılabilceği hatırlatılmalıdır.
- c Mağdura haklarının ve destek için başvurabileceği birimlerin bilgilerini içeren broşürler verilmelidir.

4.3 GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASINI İSTEME HAKKI

Lanzarote Sözleşmesi ve Çocuk Hakları Sözleşmesine Ek Protokolde suç mağduru veya tanığı çocuğun risk altında olabileceği durumlarda, bu güvenlik risklerinin uygun idarelere bildirilmesini sağlamak ve yargılama süreci öncesinde, bu süreç boyunca ve sonrasında çocuğu bu türden risklere karşı korumak için uygun tedbirler alınması, çocuklarla iletişim kuran uzmanlar bir çocuk suç mağduru veya tanığının zarar görmüş veya görmekte olduğundan ya da zarar görme ihtimali bulunduğundan şüphelendiği takdirde, uygun idarelere bildirimde bulunması, uzmanlar çocuk suç mağdurlarına ve tanıklarına yönelik tehditleri, tehlikeleri ve zararları tanıyıp önlemek için gerekli eğitimi almış olması, mahkemenin emrettiği ve bir kayıt sisteminin desteklediği kısıtlayıcı talimatları kullanması, duruşma öncesi sanığa gözaltı işlemi uygulamak ve sanığın mağdur ile temasını sınırlandıran özel kefalet şartlarını belirlemek, sanığı ev hapsine mahkum etmek; mümkün ve uygun olan durumlarda, çocuk suç mağdurları ve tanıklarına polis ya da diğer ilgili kurumlar vasıtasıyla koruma sağlamak ve bulunduğu yerin ifşa olmasını engellemek, mağdurla sanığın yüz yüze gelmesini engelleyecek önlemler alınması öngörülmüştür.

Bu kapsamda:

- a** Suç nedeniyle mağdur olan kişinin ve ailesinin şüpheli ile fiziksel temasını sınırlandıracak önlemler alınmalıdır. (Mağdur ve yakınlarının şüpheli/sanık ve yakınları ile yüz yüze gelmesi ya da onlarla teması mağdurun sıkıntı çekmesine neden olacaksa, mağdur ve yakınları için farklı giriş- çıkış kapıları ve bekleme odaları sağlanması ya da tarafların kuruma ayrı ayrı zamanlarda çağırılması gibi.)
- b** Mağdurla temas halinde olan görevli adı, soyadı, unvanı ve çalıştığı birim gibi konularda açık ve net bilgi vermelidir.
- c** Mağdura yönelik işlemlerde elde edilen bilgilerin kullanılması ya da saklanmasında gizlilik ve mahremiyet ilkelerine uyulmalı, bu konuda mağdura açıkça güvence verilmelidir.
- d** Mağdurun gizlilik ve mahremiyet ihtiyacının karşılanabilmesi için, mağdurun menfaatine aykırı bir durum olmadıkça, durumunun kamuoyuna duyurulmamasına, basın önüne çıkartılmamasına, basınla sorulu cevaplı görüştürülmemesine, görüntülerinin alınmamasına ve teşhir edilmemesine özen gösterilmelidir.

4.4 KENDİNİ İFADE ETMESİNE İMKAN TANINMASI

Suç mağdurları üzgün, suçluluk duygusu içinde, utangaç, öfkeli olabilir ya da mağduriyeti inkâr edebilirler. Mağdurlar kontrolsüzce hareket edebilir, hatta saldırgan tutum sergileyebilirler. Bu tür davranışlar ile karşılaşıldığında sabırlı davranılmalı, mağdurun kendini ifade etmesi için uygun ortam sağlanmalıdır.

Mağdurun kendisini doğru şekilde ifade edebilmesi için;

- a Kendisini özgürce ifade edebilmeli, dikkatle dinlenmeli ve sözü bölünmemelidir. Acele edilerek ifadesi kısa kesilmeye çalışılmamalıdır.
- b Mağdurun beden dili dikkatlice takip edilmeli, ifade etmekte zorlandığı kelimeleri bulmasına yardımcı olunmalıdır.
- c Mağdura yaşadıklarına dair hislerinin normal olduğu anlatılarak yüreklendirilmeli, korku veya ümitsizlik hissetmesine engel olunmalıdır.
- d Etkin dinleme yapılarak anlattığı konuya odaklanılmalı ve mağdurun neler hissettiği anlamaya çalışılmalıdır.
- e Görüşme sırasında göz teması kurulmaya çalışılmalı, mümkün olduğunca aynı seviyede durmalı (yerde uzanan mağdur için çökülmesi gibi), ses tonu sakinleştirici olmalıdır.
- f Mağdura güven vermek amacıyla da olsa kanunen mümkün olmayan ve gerçekleşmeyecek vaatlerde bulunulmamalıdır.

4.5 MAĞDURUN CEZA YARGILAMASINDAKİ HAKLARI

Mağdurun ve suçtan zarar görenin ceza yargılamasındaki hakları CMK'nın 234. maddesinde düzenlenmiştir. Bu haklar ceza yargılamasının soruşturma ve kovuşturma evreleri için ayrı ayrı düzenlenmiştir. Aşağıda sıralanan bu haklar mağdura anlatılır ve bu husus tutanağa yazılır (CMK m.234/3).

MAĞDURUN CEZA YARGILAMASI SÜRECİNDEKİ HAKLARI	
Soruşturma Evresindeki Hakları	Kovuşturma Evresindeki Hakları
a. Delillerin toplanmasını isteme hakkı b. Soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak koşuluyla Cumhuriyet savcısından belge örneği isteme hakkı c. Vekili bulunmaması halinde, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme hakkı d. Vekili aracılığı ile soruşturma belgelerini ve el konulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceletme hakkı e. Cumhuriyet savcısının, kovuşturmayaya yer olmadığı yönündeki kararına kanunda yazılı usule göre itiraz etme hakkı.	a. Duruşmadan haberdar edilme hakkı b. Kamu davasına katılma hakkı, c. Tutanak ve belgelerden örnek isteme hakkı d. Tanıkların davetini isteme hakkı e. Vekili bulunmaması halinde, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme hakkı f. Davaya katılmış olma koşuluyla davayı sonuçlandırılan kararlara karşı kanun yollarına başvurma hakkı

Soruşturma veya kovuşturmaya konu suçun mağduru, suçun işlediği tarihte on sekiz yaşını doldurmamış ise veya mağdur sağır veya dilsiz ise ya da meramını ifade edemeyecek derecede malûl olur ve bir vekili de bulunmazsa, istemi aranmaksızın bir vekil görevlendirilir (CMK m.234/2).

4.6 MAĞDURUN BEYANININ ALINMASI

Ceza muhakemesi sistemimizde ifade alma kavramı şüpheli için, sorguya çekme kavramı ise sanık için düzenlenmiştir. Mağdur veya tanık söz konusu olduğunda dinleme veya beyan alma kavramları kullanılmaktadır. Bu nedenle mağdurun soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesi işlemi beyanının alınmasıdır.

Mağdurun beyanının alınması önemli bir konudur. Bir suçun mağduru ile konuşurken, yaşı, gelişim ve eğitim düzeyi, anlama yeteneği, sosyokültürel özellikleri, suç nedeniyle geçirdiği travmanın etkileri dikkate alınmalıdır.

Çocuk ve kırılgan gruba dâhil mağdurun beyanının alınmasına ilişkin düzenlemeler aşağıda sunulmuştur.

Mevzuat	İlgili Düzenlemeler
Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahışeliği ve Çocuk Pornografisi ile ilgili İhtiyari Protokol (8/c-d maddesi)	"Çocuk mağdurların görüşlerinin, ihtiyaçlarının ve endişelerinin şahsi çıkarlarının etkilendiği duruşmalarda dile getirilmesine ve göz önünde bulundurulmasına ulusal hukukun usul kurallarıyla tutarlı bir biçimde müsaade edilmesi ve yasal sürecin tümü boyunca çocuk mağdurlara uygun destek hizmetlerinin sağlanması"
Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (30. Maddesi)	Ceza soruşturma ve kovuşturmasında çocuklara öncelik verilmesi, gecikmelerin önlenmesi, soruşturmada sorumlu şahısların çocuk istismarı, istismarla mücadele konusunda uzmanlaşmış ve bu amaç için eğitilmiş olmaları, mağdurun uygun iletişim teknolojileri kullanılarak bizzat mahkeme salonunda bulunmadan dinlenmesinin sağlanması kabul edilmiştir. Bu nedenle öncelikle suçun mağduru çocuk ise çocukla görüşme yapacak kişinin bu alanda eğitim almış olması ve ikincil mağduriyeti önleyecek becerilere sahip olması (ÇKK m. 32) ve çocuğun, çocukların özel usullerle dinlenilmesi gerekir.
Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiyesi Bildirisi ve İstanbul Sözleşmesi	Kadın mağdurlar için mümkün olduğunda kolluk kuvvetleri ve mahkemede mağdurla fail arasında temas kurulmasından kaçınılması (56/g) öngörülmüştür.
Birleşmiş Milletler Engelliler Hakkında Sözleşme	Engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında adalete etkin bir şekilde erişimlerinin sağlanması gerektiği, bunun için usule ve yaşa uygun düzenlemeler yapılması ve soruşturma ve diğer hazırlık aşamaları ve tanıklık dahil tüm hukuki işlemlere doğrudan ve dolaylı katılımlarının kolaylaştırılması öngörülmüştür.

ÇKKY (19. Maddesi)	Bu madde gereğince ifade sırasında hazır bulunacak uzman "Suça sürüklenen çocuğun ifadesinin alınması veya sorgusu sırasında adalet mekanizmasının işleyişinden olumsuz etkilenmesini önlemek amacıyla çocuğun yanında bulunmak, çocuğun hakları ile kendisine yöneltilen suçlama dâhil olmak üzere yargılama süreci hakkında anlayabileceği bir dilde bilgilendirilmesini sağlamak, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında da benzeri işlemleri ifa etmek" ile görevlendirilmiştir.
CMK'da yapılan düzenlemeler	Mağdurların ikincil örselenmelerinin önlenmesi ve yargılamanın zararlı etkilerinden korunarak dinlenebilmesi için yapılan düzenlemeler: - Mağdurun çağırılması ve dinlenmesi (CMK m.233/2, m.236/1) - Çocuk mağdurun uygun koşullarda dinlenmesi (CMK m. 236) - Uzman bulundurma (CMK m.236/3) - Yemin, duruşma salonunda bulunma (CMK m. 233/2 ve 236/1) - Sesli ve görüntülü kayıt yapılması (CMK m.52/3) - Duruşmanın kısmen kapalı yapılması (CMK, m.184/1) ve olayların ve beyanların yayınlanmasının yasaklanması (CMK m.187/2). - Saniğin duruşma salonundan çıkarılması (CMK m.200/1)

Mağdurların ikincil örselenmelerinin önlenmesi ve yargılamanın zararlı etkilerinden korunarak dinlenebilmesi için CMK'da da düzenlemeler yapılmıştır.

Mağdur soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının, kovuşturma evresinde ise mahkemenin daveti ile çağırılır ve dinlenir. Mağdurun çağırılmasında ve dinlenmesinde yemin hariç tanıklığa ilişkin hükümler uygulanır (CMK m.233/2, m.236/1).

MAĞDURUN DİNLENMESİ SIRASINDA UZMAN BULUNDURMA

Temel amaç: İkincil örselenmelerin önlenmesi

Uzmanın yükümlülükleri:

- Çocuğu bilgilendirilmesi
- Sürece hazırlanması
- Çocuğun gelişim düzeyine uygun olarak beyanının alınması
- Çocuğun korunma ihtiyacının belirlenmesi

İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdur suça ilişkin soruşturma ve kovuşturma evresinde kural olarak bir kez dinlenir. Ancak maddi gerçeğin ortaya çıkarılması bakımından tekrar dinlenmesi zorunluluk arz ediyorsa mağdur tekrar dinlenir.

Dinlenecek olan mağdur çocuk ise veya işlenen suç nedeniyle psikolojisi bozulmuş yetişkin kişi ise dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman

bir kişi bulundurulur (CMK m.236/3). Bu kuralın amacı şılenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş mağdurlar ile çocuk mağdurların yargılama sürecinde ikincil örselenmelerini önlemektir. Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına Dair Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmeliğın (ÇKKY) 19. maddesi gereğince ifade sırasında hazır bulunacak uzman *“Suça sürüklenen çocuğın ifadesinin alınması veya sorgusu sırasında adalet mekanizmasının işleyişinden olumsuz etkilenmesini önlemek amacıyla çocuğın yanında bulunmak, çocuğın hakları ile kendisine yöneltile suçlama dâhil olmak üzere yargılama süreci hakkında anlayabileceğı bir dilde bilgilendirilmesini sağlamak, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında da benzeri işlemleri ifa etmek”* ile görevlendirildiğinden uzmanın asıl amacı beyan sırasında çocuğın ikincil örselenmesini önlemektir. Bu amaçla çocuğın bilgilendirmek, sürece hazırlamak, çocuğın gelişim düzeyine uygun olarak beyanının alınmasına destek vermek ve çocuğın korunma ihtiyacını fark etmekle yükümlüdür. Bu nedenle, uzmanın, çocuğın dinlenmesinden önce, çocukla görüşme için uygun bir ortamda iletişim kurması sağlanmalıdır. Mağdurun ikincil örselenmesini önleyebilmek için uygun koşullarda dinlenmesi gerekmektedir (CMK m. 236). Mağdur çocukla iletişim ve mağdur çocuğın özgün durumu konusunda bilgi ve beceri sahibi uzmanlar tarafından, çocuğın örselenmeyen ve ceza adaletinin gerektirdiğı nitelikte görüntülü ve sesli kayıt alılabilen ortamda dinlenmelidir.

Mağdur, CMK’nın 233/2 ve 236/1 maddesi uyarınca tanıklığa ilişkin hükümlere göre dinlenir. Ancak bu dinleme yapılırken mağdura yemin verdirilmez. Mağdur duruşma salonunda bulunma hakkına sahip olduğı için diğır tanıklardan farklı olarak sanığın sorgusunun yapılması sırasında duruşma salonunda hazır bulunabilir.

Sanığın sorgusunun yapılması sırasında mağdurun duruşma salonunda hazır bulunması bazen mağdurun ruhsal durumunu olumsuz etkileyebilir. Özellikle mağdurun çocuk olduğı durumlarda, mağdurun veya vekilinin istemesi üzerine beyanının alınması anına kadar duruşma salonu dışında bekleme imkânı tanınmalıdır. Mağdur, sanığın sorgusu sırasında duruşma salonunda bulunma hakkına sahip ise de bu sorgu sırasında duruşma salonunda bulunmasını zorunlu kılan bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte mağdur duruşma salonunda bulunmak isterse buna engel olunamaz. Özellikle yetişkin mağdur duruşma salonunda bulunmak ve burada ifade vermek istiyorsa buna engel olunmamalıdır.

Yetişkin yaştaki mağdurun AGO’da dinlenmesi için öncelikle bir risk analizi yapmak gerekir. Mağdurun duruşma salonunda dinlenmesinin sağlayacağı yarar ile mağdurda meydana getireceğı zarar irdelenmelidir. Yargılamanın temel ilkelerinin korunması ile mağdurun korunması arasında uygun denge sağlanmalıdır. Yüze karşılık, doğrudan soru sorma ve sanığın haklarının korunması ihmal edilmeden mağdurun ikincil mağduriyetini önleyici tedbirleri almak gerekir. Mağdurun AGO’da veya duruşma salonunda dinlenmesi sanığın savunma hakkını kısıtlayıcı şekilde uygulanmamalıdır.

Mağdurların dinlenmesi sırasında sesli ve görüntülü kayıt yapılabilir. Mağdur çocukların ve duruşmaya getirilmesi mümkün olmayan ve tanıklığı maddi gerçeğın ortaya çıkarılması bakımından zorunlu olan kişilerin dinlenmesi sırasında sesli ve görüntülü kayıt yapılması zorunludur (CMK m.52/3).

Mağdur çocukların dinlenmesi sırasında sesli ve görüntülü kayıt yapılmasının zorunlu olması hükmü diğer kişilerin dinlenmesi sırasında sesli ve görüntülü kayıt yapılmasının zorunlu olmasa da mümkün olduğu sonucunu doğurur. Bu hüküm ve aksini yasaklayan bir hükmün bulunmaması nedeniyle; ceza yargılaması sırasında soruşturma ve kovuşturma aşamasında beyanı alınan her kişinin beyanının sesli ve görüntülü olarak kayıt altına alınması mümkündür.

Mağdurun beyanının duruşma salonunda bizzat hazır bulunarak veya adli görüşme odası vasıtasıyla hazır bulunarak alınması durumunda maruz kalacağı olumsuz etkilenmeleri azaltmak amacıyla duruşmanın kısmen kapalı yapılması mümkündür (CMK m.184/1). Mağdurun korunmasını sağlamak ile adil yargılama ilkesi arasında makul bir denge kurmak için duruşmanın tümü değil ise de mağdurun dinleneceği kısmının kapalı yapılması yerinde olacaktır. Bu durumda duruşma salonunda kapalı duruşmada hazır bulunmaya yetkili kişiler bulunacak diğer kişiler salondan çıkarılacaktır. Ayrıca duruşmanın kapalı yapılan bu kısmında meydana gelen olayların ve verilen beyanların yayınlanması da yasak olacaktır (CMK m.187/2).

Mağdurun dinlenmesi sırasında örselenmesini önlemenin bir yolu da mağdurun dinlenmesi sırasında sanığın duruşma salonundan çıkarılmasıdır (CMK m.200/1). Bu hüküm uyarınca, tanık sıfatıyla dinlenen mağdurun, duruşma salonunda bulunan sanığın yüzüne karşı gerçeği söyle(ye)meyeceğinden endişe edilir ise sanık, mağdurun dinlenmesi sırasında duruşma salonundan çıkarılabilir. Özellikle adli görüşme odasının olmadığı yerlerde ve mağdurun ifadesinin duruşma salonunda alındığı davalarda bu hükme işlerlik kazandırılması mağdurun korunması bakımından yararlı olacaktır.

Mağdurun beyanının alınması tanıklık hükümlerine göre yapılacağından, bu beyanının alınması sırasındaki kurallar bakımından da tanıklık hükümleri geçerlidir. Tanığın (bu anlamda mağdurun) beyanının nasıl alınacağına ilişkin düzenleme CMK'nın 59. maddesinde yer almaktadır. Buna göre; tanık/mağdur dinlenmeden önce beyan vereceği olayla ilgili olarak kendisine bilgi verilir. Hazır ise sanık kendisine gösterilir. Sanık hazır değilse kimliği kendisine açıklanır. Daha sonra bu konuyla ilgili tanık olduğu hususları açıklaması istenir. Bu aşamada beyanda bulunan kişinin sözü kesilmez. Kişi bildiklerini bir bütün olarak açıklar. Tanık/mağdur açıklamalarını bitirdikten sonra, konuyu aydınlatmak, açıklamalarını tamamlamak ve bilgilerinin dayandığı durumları gereğince değerlendirebilmek için sorular yöneltilebilir (CMK m.59/1-2) (Yenisey&Nuhoğlu, 2014).

4.7 SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUĞUN İFADESİ /SORGUSU

Daha erken yaşta ergin olsa bile (evlenmeye veya yargısal erginlik kararı gibi) onsekiz yaşını doldurmamış herkes çocuktur (ÇKK 3/1-a). Bu hüküm uyarınca, onsekiz yaşını doldurmamış bireyin hukuki olarak ergin kabul edilmesi onun çocuk olma halini değiştirmez.

ÇKK'nın 3/1-a maddesinde "Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiasıyla hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında gü-

venlik tedbirine karar verilen çocuk” suça sürüklenen çocuk olarak tanımlanmıştır.

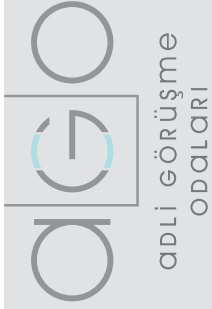
Suçta sürüklenen çocuğun ifadesinin alınması, sorgusunun yapılmasında da AGO’dan yararlanmak mümkündür. Bu durumda AGO’nun işleyişi çocuğa özgü halle ve somut olayın özelliğinin gerektirdiği durumlar dışında aynıdır.

4.8 ÖZEL HUKUK MAHKEMELERİNDEKİ TARAF/TANIK YA DA GÖRÜŞÜNE BAŞVURULAN ÇOCUĞUN BEYANININ ALINMASI

Adil, etkili ve insancıl bir hukuk sisteminde, adli işlemlerle karşı karşıya gelen tüm öz-nelerin insan onuruna yaraşır bir şekilde muamele görmesi ve bu süreçte özel ihtiyaç-larının dikkate alınması esastır. Ceza muhakemesinde genellikle sanık haklarına verilen önem nedeniyle zaman zaman diğer öz-nelerin (mağdurlar, tanıklar vs) adli sürecin kar-maşıklığı ve sertliği nedeniyle maruz kaldıkları ikincil etkiler gözardı edilebilmektedir. Aynı durum, - daha sınırlı da olsa - hukuk muhakemesine konu olan (boşanma, velayet gibi) kimi vakalar için de geçerli olabilmekte ve her iki yargı yolu bakımından da kişilerin süreç hakkında yeterli şekilde bilgilendirilmemeleri ve sürecin önemini kavrayamama-ları, diğer öz-nelerle karşı karşıya gelmeleri ve başka nedenlerle kendilerini sağlıklı ifade edememeleri, aynı olayı farklı kişiler önünde defalarca anlatmak zorunda kalmaları ve süreç içerisinde ek koruma risklerine açık hale gelmeleri gibi sorunlarla karşılaşılma-k-tadır.

Çocukların veya diğer kırılgan grupların hukuk yargılaması sırasında beyanlarının alın-ması gerekmektedir. Özellikle velayet uyuşmazlıklarının konusu olan çocukların dinlen-mesi sırasında çocukların örselendiği, yargılama mekanizmasının olumsuz etkilerine maruz kaldıkları bilinmektedir.

Adli görüşme odaları bu durumdaki kişilerin ve çocukların dinlenmesinde hukuki mah-kemeleri bakımından da imkan getirmektedir.

5.

MAĞDURUN DİNLENMESİNDE HİZMET MODELLERİ

5.1 MAĞDURUN DİNLENMESİNDE HİZMET MODELLERİ

Suç mağdurunun dinlenmesi konusunda son dönemde ortaya çıkan bazı hizmet modelleri bulunmaktadır. Bunlar, Adalet Bakanlığı tarafından oluşturulan ve adliye binalarının içinde bulunan Adli Görüşme Odaları (AGO), Sağlık Bakanlığı tarafından oluşturulan ve bu Bakanlığa bağlı sağlık kuruluşlarının bünyesinde yer alan Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM) ve bazı üniversitelerin bünyelerinde oluşturdukları Çocuk Koruma Merkezleridir (ÇKM).

Bu hizmet modelleri birbirinden farklı görünse de hepsinin temel amacı, suç mağdurlarının korunması, iyileştirilmesi ve yargılama sürecinin ortaya çıkaracağı ikincil mağduriyetin en aza indirilmesidir. Ortak bir amaca yönelen bu hizmet modellerinin birlikte çalışması, birbirinin alternatifi değil tamamlayıcısı olarak görülmesi çok önemlidir.

5.2 ADLİ GÖRÜŞME ODASI (AGO)

5.2.1 Amacı

KIRILGAN GRUPLAR

Toplumda yetersiz yaşam koşulları içinde yaşayan; demografik değişkenlere bağlı olarak, farklı nicelik ve nitelik gösteren; fizyolojik, psikolojik, sosyal, sağlık, ekonomik, siyasal ve kültürel açılardan çağdaş yaşam koşullarına ulaşmak için devletin sorumluluğunda, toplumsal güvenlik içinde, toplumsal koruma ve hizmete gereksinim duyan sosyal gruplardır.

Mağdur, tanık, suça sürüklenen çocuklar ile kırılgan grupların ifadelerinin alınması süreci özel bir önem taşır. Bu grupların hak ve esenliklerinin korunması, yargılama süreci nedeniyle ikincil mağduriyetlerinin önlenmesi gereklidir. Adli görüşme odaları öncelikle mağdur, tanık ve suça sürüklenen çocukların, cinsel suç ve aile içi şiddet suçu mağdurları ile diğer kırılgan grupların beyanlarının alınmasında kullanılmak üzere oluşturulmuştur.

Adli görüşme odası; çocuğun üstün yararı ilkesi uyarınca “çocuk dostu adli **usuller**”in işletilmesi, görüşme yapılacak kişiye uygun ortam ve yöntemle görüşme yapılması, yargılama sürecinin ortaya çıkaracağı ikincil mağduriyetin önlenmesi, korunma ihtiyacının tespit edilmesi ve bu ihtiyacın giderilmesi için ilgili hizmetlere yönlendirmenin yapılması amacıyla oluşturulmuş bir hizmet modelidir.

5.2.2 Yapısı

Adli görüşme odaları bekleme odası, görüşme odası ve gözlem odası olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır.

- 1 **Bekleme odası;** görüşme yapılacak kişilerin ve diğer ilgililerin, görüşme öncesinde bekleyeceği, işleme hazırlanacağı ve gerektiğinde avukatıyla birebir görüşme yapabileceği çok amaçlı bölümdür.
- 2 **Görüşme odası;** görüşme yapılan kişinin, uzmanın, gerektiğinde tercümanın bulunduğu, sesli ve görüntülü kayıt alınarak görüşmenin birebir yapıldığı bölümdür.
- 3 **Gözlem odası;** adli görüşme sırasında ilgili hâkim veya Cumhuriyet savcısı ile diğer kişilerin adli görüşmeyi takip ettiği, görüşme odasındaki donanım ve teknik cihazların kontrol edildiği bölümdür.

5.2.3 Temel İşleyiş İlkeleri

AGO'ların temel işleyiş ilkeleri AGOY'un 5. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre, AGO'larla ilgili işlemler yürütülürken aşağıdaki temel ilkelerin dikkate alınması gerekir:

- 1 **Çocukların önceliklendirilmesi ve çocuğun üstün yararı:** AGO'lardan öncelikli olarak mağdur, tanık ve suça sürüklenen çocuklar yararlandırılır ve çocuklarla ilgili her türlü eylem ve işlemlerde çocuğun yüksek yararı öncelikli olarak dikkate alınır.
- 2 **Duruma uygunluk:** AGO süreci boyunca GYK'nın yaş, cinsiyet ve gelişim özellikleri göz önünde bulundurulur.
- 3 **Ayrımcılık yasağı:** AGO süreci boyunca GYK'nın herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulmamasına dikkat edilir.
- 4 **Güvenlik ve temel ihtiyaçların karşılanması:** AGO süreci boyunca GYK'nın güvenliği ve temel ihtiyaçları için gereken tedbirler alınır.
- 5 **Damgalanmanın önlenmesi:** GYK'nın damgalanmasına yol açabilecek eylemlerin engellenmesi ve bu konuda gereken tedbirlerin alınması gerekir.
- 6 **Bilgilendirilme ve sürece katılım:** GYK'nın yaşına ve gelişim durumuna göre hakları ile süreç hakkında bilgilendirilmesi, sürece etkin katılımının sağlanması, gizlilik ilkesine ve kişilik haklarına aykırı olmadıkça ailesinin veya kanuni temsilcisinin de sürece dâhil edilmesi esastır.
- 7 **Korunma ihtiyacının tespiti ve yönlendirme:** GYK'nın korunma ve desteklenme ihtiyacının tespiti halinde ilgili mevzuatta yer alan kurumlara yönlendirilir ve hizmetlerden yararlandırılır.
- 8 **Karşı karşıya getirilmeme:** GYK'nın yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen kişilerle karşı karşıya getirilmemesi esastır.
- 9 **Makul süre:** Tüm iş ve işlemler GYK'nın örselenmesini engelleyecek şekilde mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilir. Bu durum, işlemlerin bir an önce bitirilmesi anlamına gelmemekte, işlemlere gerekli zamanın ayrılmasını ancak gereksiz yere uzatılmamasını vurgulamaktadır.

10 İfadenin/beyanın tekrarlatılmaması: Daha önce mevzuata uygun şekilde görüşme yapılarak ifade, beyan ve diğer adli işlemleri gerçekleştirilen kişiler zorunluluk olmadıkça tekrar bu işlemlere tabi tutulmamalıdır.

11 İşbirliği: Hizmetlerin karşılıklı iletişim, işbirliği ve ekip çalışması anlayışı ile yürütülmesi esastır.

12 Gizlilik: Gerçekleştirilen çalışmalar ile tutulan kayıt ve raporların gizliliğine riayet edilmelidir.

Süreçte yer alan tüm görevliler, süreç boyunca bu ilkelere uyum davranmak ve gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

5.2.4 Beyan Alma İşleminin AGO'da Yapılmasının Kriterleri

Yargılamanın olağan usullerle, önceden belirlenmiş adliye binalarında ve duruşma salonlarında, tarafların yüzüne karşı, doğrudan ve alenen yapılması esastır. Adil yargılamanın gereği olan bu esaslardan ayrılmak gerektiğinde bu durumun iyi değerlendirilmesi, olağan usullerden olabilen en az şekilde vazgeçilmesi, tarafların hak ve hukukunun gözetilmesi gerekir.

Bu anlamda adli görüşme odalarında, uzman aracılığı ile yapılacak görüşmenin, olağan yargılama usulünün dışına çıkmak olduğu daima hatırd tutulmalıdır. Bu yola başvurmadan önce dava konusu olayın, beyanı alınacak kişinin durumunun iyi değerlendirilip irdelenmesi gerekir. Bu değerlendirmede, kişinin beyanının olağan yöntemlerle alınmasının ortaya çıkaracağı olumsuzluklar tartılmalıdır. Bu anlamda bir risk analizi yapılmalıdır.

AGO, yetişkinler için temelde mağdur beyanının alınması işlemlerinde, çocuklar açısından ise başta ifade/sorgu ve beyan olmak üzere çocuğun hazır bulunabileceği tüm adli işlemler için kullanılabilir. Örneğin, ifade/sorgu ve beyanın yanı sıra çocukla yapılacak bir sosyal inceleme görüşmesi için de AGO'nun kullanılması mümkündür. Çok istisnai durumlarda AGO yetişkinlere yönelik diğer adli işlemler için de kullanılabilir. Zira AGO'nun temel amacı ilgililerin adalet sisteminin zorluklarına karşı korunmasıdır.

Soruşturma veya kovuşturmada görevli olan ve beyanın alınması için AGO'nun kullanılmasının gerekli olup olmadığını değerlendirecek olan Cumhuriyet savcısı ya da hâkim/mahkeme, yetişkinin kırılganlığını tespit ederken bazı kriterleri esas almalıdır. Buna göre;

Öncelikle kişinin yaşı, cinsiyeti ve bedensel kapasitesi nedeniyle ya da bunlardan bağımsız olarak içinde bulunduğu genel duruma veya davaya konu suçun niteliği, olayın işleniş biçimi, kamuoyunda yarattığı etki vb. bir nedenle kişiyi olumsuz etkileyen bir risk faktörü, psikolojisini bozan bir durum (CMK 236) ya da 'kırılganlık' durumunun söz konusu olup olmadığı belirlenmelidir.

Belirlenen bu kırılganlık durumunun kişinin hazır bulunmasına ya da beyan vermesine engel oluşturup oluşturmadığı belirlenmelidir.

Kovuşturma aşamasında kişinin duruşma salonunda, olağan yöntemlerle dinlenmesinin yaratacağı zararın, duruşmanın aleni ve yüze karşı yapılmasıyla korunan haklardan elde edilecek yarardan fazla olup olmadığı belirlenmelidir.

İfadenin/sorgunun/beyan alma işleminin AGO'da alınmasının bu engelleri ve zararları ortadan kaldıracak ya da azaltabilecek nitelikte olup olmadığı belirlenmelidir.

Tüm bunlardan sonra görüşmenin AGO'da yapılmasına karar verilmeli, ardından yapılacak görüşmenin en uygun yöntem ile yapılması, AGO'da görev alacak uzmanın görüş ve önerileri de dikkate alınarak kararlaştırılmalıdır.

5.2.5 AGO'da Görev Alanların Rol ve Sorumlulukları

Uzmanların Görevlendirilmesi ve Görevleri

Adli görüşme odalarında aile, çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemeleri bünyesinde psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı kadrosunda çalışan görevliler ile Ceza Muhakemesi Kanunu ve 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu gereğince bu Yönetmelik kapsamına giren konulara ilişkin olarak tayin edilen kişiler uzman olarak görevlendirilir.

Adalet Komisyonu, nöbet çizelgesi oluşturarak, aile, çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde çalışan uzmanları görevlendirir. Aile, çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemeleri bünyesinde görevli bulunan uzmanların sayılarının yetersiz olduğu yerlerde Cumhuriyet başsavcılığı ile gerekli yazışmaların yapılması suretiyle denetimli serbestlik müdürlükleri bünyesinde çalışan denetimli serbestlik uzmanlarından da nöbet çizelgesine dahil edilmek suretiyle faydalanılabilir. Adliye bünyesinde yeterli sayıda uzmanın görev yapmaması, denetimli serbestlik müdürlüklerinde görevli uzmanların işlerinin yoğun olması veya görevin belirtilen uzmanlar tarafından yapılmasında fiili veya hukuki bir engel bulunması halinde; yürütülen adli süreç kapsamında mahkemeler veya Cumhuriyet başsavcılıklarınca ilgili kanunlar gereğince bilirkişi görevlendirilmek suretiyle adli görüşme odası kullanılır.

Cinsel suç mağdurlarının beyanlarının veya ifadelerinin alınması sırasında mümkün olması halinde, mağdurla aynı cinsiyete sahip uzman görevlendirilir. Ayrıca sürecin tekrarlanması halinde, mümkünse aynı uzmanın görevlendirilmesi sağlanır.

Adli görüşme odasının işleyişi acil haller hariç olmak üzere mesai saatlerine göre belirlenir. Ancak adalet komisyonu, adliyeye gelen görüşme yapılacak kişi sayısı, mevcut iş yükü, insan kaynağı ve diğer halleri gözетerek, adli görüşme odasının yirmi dört saat esasına göre veya hafta sonu da çalışmasına karar verebilir. Hizmette sürekliliğin ve kalitenin sağlanması bakımından koordinatörün ve görevlendirilen diğer personelin zorunlu haller dışında değiştirilmemesi esastır.

Adli görüşme odalarında görevlendirilen uzmanların görevleri şunlardır:

- a Adli görüşme odası koordinatörü tarafından bilgilendirilmesinden sonra görüşme

yapılacak kişinin dosyasını gerekli işlemlerin gerçekleştirilmesini sağlayacak şekilde önceden incelemek.

- b** Görüşme yapılacak kişinin ve yüksek yararına aykırı olmadıkça çocuğun ailesi veya kanuni temsilcisi ya da gerektiğinde müdafii veya vekili ile irtibata geçmek, süreç hakkında bilgi vermek ve gerekli görülen hallerde işlem öncesinde ön görüşme yapmak.
- c** Engellilik, kronik hastalık gibi özel durumları, tercüman ihtiyacı ve diğer gereksinimleri olan görüşme yapılacak kişiler ve aileleri ile ilgili olarak koordinatörce gerekli imkânların sağlanmasını takip etmek ve gerektiğinde durumu ilgili hâkim veya Cumhuriyet savcısının bilgisine sunmak.
- d** Görüşme yapılacak kişinin adli görüşme odasına gelişinden ayrılmasına kadar kendisine eşlik etmek, gerektiğinde güvenlik güçlerinin ve diğer personelin yardımını almak.
- e** Görüşme öncesinde görüşme yapılacak kişiyi ve gerekli hallerde ailesini görüşmeye hazırlamak ve temel ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak.
- f** Mahkemeler veya Cumhuriyet başsavcılığı tarafından koordinatöre yönlendirilen dosyalardaki görüşme yapılacak kişilerle uygun şekilde adli görüşmeleri yapmak.
- g** Adli görüşme sırasında hâkim, Cumhuriyet savcısı, müdafii, vekil veya diğer ilgililerce ses sistemi kullanılarak iletilen soruları görüşme yapılan kişiye uygun ve anlaşılabilir bir dille aktarmak ve rahat bir şekilde cevap vermesini sağlamak.
- h** Görüşme yapılan kişinin, korunma veya desteklenme ihtiyacı içinde bulunduğu tespit halinde, durumu ilgili kurum, kuruluş veya adli mercilere bildirmek.
- i** Görüşme sırasında dikkat çeken ve yargılama için gerekli olabilecek görüşme yapılan kişinin genel durumu, beden dili, sorulan sorulara verdiği farklı tepkiler gibi önemli konuları içeren adli görüşme raporunu kendisine verilen süre içinde mahkeme veya Cumhuriyet savcısına sunmak.
- j** Görüşme yapılan/yapılacak kişi ve yakınlarını, istemeleri halinde görüş ve önerilerini iletebileceği yöntem ve merciler konusunda bilgilendirmek.
- k** Adli görüşme odasının işleyişine ilişkin mevzuat ve uygulamada yaşanan sorunları ve çözüm önerilerini, bu hizmetten faydalanan kişilerin görüşlerini de dikkate alarak gerektiğinde koordinatöre bildirmek.
- l** Mevzuatta öngörülen veya ilgili hâkim ya da Cumhuriyet savcısı tarafından verilen diğer görevleri yerine getirmek.

Koordinatörün Görevlendirilmesi ve Görevleri

Adli görüşme odalarının kullanımı ile ilgili işlemlerde teknik personel, uzman ve ilgili yazı işleri personelinin koordinasyonunu sağlayan kişiye koordinatör denir. Bu kişi adalet komisyonu tarafından yazı işleri müdürü veya mümkün olmaması halinde organizasyon ve iletişim becerisi olan uygun adli personel arasında seçilerek görevlendirilir.

Koordinatörün görevleri şunlardır:

- a Hizmet kalitesi standartlarını gözetmek, adli görüşme odasının düzenli ve etkin şekilde işlemlerini sağlamak ve bu yönde gerekli tedbirleri almak.
- b Mahkeme veya Cumhuriyet başsavcılığı tarafından görüşme yapılması istenilen kişiler için gerekli randevu düzenlemelerini yapmak ve takibini sağlamak.
- c Randevuların belirli bir düzen içinde planlanması için gerekli işlemleri yapmak.
- d Görüşme öncesinde ilgili hâkim, Cumhuriyet savcısı, müdafî, vekil, uzman, yazı işleri personeli ve teknik personel arasında koordinasyonu sağlamak.
- e Mahkeme ve Cumhuriyet başsavcılığı tarafından yapılan adli görüşme taleplerini ilgili uzmana haber vermek.
- f Acil hallerde adli görüşme odalarının kullanımı ile ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak ve ilgili mercilerin koordinasyonunu sağlamak.
- g Görüşmenin verimli ve güvenli geçmesi için gereken tedbirleri almak, bu konuda gerektiğinde güvenlik güçlerinden yardım istemek ve görüşme sonrasında ilgili dosyanın mahkeme veya Cumhuriyet savcısına gönderilmesini sağlamak.
- h Adli görüşme odasının işleyişine ilişkin uygulamada yaşanan sorunlar ile çözüm önerilerini Cumhuriyet başsavcılığına bildirmek.
- i İşlemler sırasında korunma ihtiyacı tespit edilen ve ilgili mercilere yönlendirilen kişilere yönelik kayıtları tutmak.
- j Aynı ilde bulunan Çocuk İzlem Merkezi, Üniversite Çocuk Koruma Merkezi, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi gibi kurumlar ile irtibat ve koordinasyon içinde çalışmak.
- k Mevzuatta öngörülen veya ilgili hâkim ya da Cumhuriyet savcısı tarafından verilen diğer görevleri yerine getirmek.

Teknik Personelin Görevlendirilmesi ve Görevleri

Bakanlık veya Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından UYAP, SEGBİS ve diğer ilgili bilişim sistemleri konusunda uzman bir personel adli görüşme odasına teknik destek vermek üzere görevlendirilir.

Teknik personelin görevleri şunlardır:

- a Koordinatör tarafından bildirilen görüşmeler için gereken teknik hazırlıkları yapmak.
- b Video kaydı, ses kaydı, internet bağlantısı, SEGBİS bağlantısı ve UYAP işlemleri gibi konularda teknik destek sağlamak.
- c Malzemelerin bakım ve kontrollerini takip etmek ve bu konuda koordinatörle iş birliği içinde çalışmak.
- d Görüşme yapılan kişilerle ilgili dijital veri ve belgelerin güvenliğini sağlayacak tedbirleri almak.

- e Mevzuatta öngörülen veya ilgili hâkim ya da Cumhuriyet savcısı tarafından verilen diğer görevleri yerine getirmek.

5.3 ÇOCUK İZLEM MERKEZİ (ÇİM)

Başbakanlığın 4/10/2012 tarihli ve 28431 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM) konulu 2012/20 No’lu Genelgesi ile Çocuk İzlem Merkezleri kurulmuştur.

ÇOCUĞA KARŞI KÖTÜ MUAMELE

Çocuğun beden veya ruh sağlığına zarar veren ya da zarar verme riski taşıyan, fiziksel, duygusal, zihinsel veya cinsel gelişimini olumsuz etkileyen durumlar

Söz konusu Genelgede; “çocuğun beden veya ruh sağlığına zarar veren ya da zarar verme riski taşıyan, fiziksel, duygusal, zihinsel veya cinsel gelişimini olumsuz etkileyen durumlar, çocuğa karşı kötü muamele” şeklinde tanımlanmaktadır. Kötü muamelenin istismar ya da ihmal olmak üzere iki farklı boyutu bulunmaktadır. Ülkemizde istismara uğrayan çocuk ve/veya ailesi, yaşanan olumsuzlukları pek çok sebeple gizleme eğilimindedir. Bu sebeple de istismara uğrayan çocuğa verilmesi zorunlu olan hukuki, tıbbi, ruhsal ve sosyal destek aksayabilmektedir. Mağdur çocukların; kolluk kuvvetleri, adli merciler ve sağlık kurumları tarafından ayrı ayrı değerlendirilmesi ve bu süreçte yaşadıklarını defalarca dile getirmek zorunda bırakılması, gizliliğin yeterince sağlanamaması, ilgili kurumlarda çocukla görüşme yapanların; çocuğun ruhsal durumunu gözeterek görüşme yapabilecek yeterlilikte eğitime sahip olmaması halinde, çocuğun uğradığı travma şiddetlenmektedir.

Yukarıda belirtilen hususlar dikkate alınarak; çocuk istismarının önlenmesi ve istismara uğrayan çocuklara bilinçli ve etkin bir şekilde müdahale edilmesi amacıyla, öncelikli olarak cinsel istismara uğramış çocukların ikincil örselenmesini asgariye indirmek, adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitimli kişilerden oluşan bir merkezde ve tek seferde gerçekleştirilmesini temin etmek üzere; Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler/kurumlar bünyesinde Çocuk İzlem Merkezlerinin (ÇİM) kurulması ve bu merkezlerin işleyişinin Sağlık Bakanlığınca koordine edilmesi gerekli görülmüştür.” denilerek, bu merkezlerin kurulma amacı açıklanmıştır.

ÇOCUK İZLEM MERKEZLERİ (ÇİM)

- Sağlık Bakanlığı
 - Çocuk istismarının önlenmesi ve istismara uğrayan çocuklara bilinçli ve etkin bir şekilde müdahale edilmesi
 - Öncelikli olarak cinsel istismara uğramış çocukların ikincil örselenmesini asgariye indirilmesi
 - Adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitilmiş kişilerden oluşan bir merkezde ve tek seferde gerçekleştirilmesi

ÇİM'lerin çalışma ve yaygınlaşma sürecinin sağlıklı ve amacına uygun bir şekilde yürütülmesi için gerekli tedbirleri görüşüp karara bağlamak ve bu konuda kurumlar arası iş birliği ve koordinasyonu sağlamak üzere; Sağlık Bakanlığı Müsteşarı ya da yardımcısının başkanlığında; Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Adli Tıp Kurumu Başkanlığı temsilcilerinin (bakanlıklardan müsteşar yardımcısı, başkanlıklardan başkan yardımcısı düzeyinde) katılımıyla ÇİM Yönetim ve Koordinasyon Kurulu (Kurul) oluşturulmuştur.

Başbakanlık genelgesinde ÇİM'lerin işleyişi hususunda ilkelere yer verilmiştir. Bu ilkeler;

- 1 ÇİM'lerde görev yapacak personelin eğitiminin, Sağlık Bakanlığınca uygun görülen merkezlerde gerçekleştirilmesi, özellikle çocuklarla ilgili alanlarda görev yapan öğretmen, sosyal çalışma görevlisi, sağlık personeli, din görevlisi gibi kamu görevlileri ile kolluk görevlilerine kurumlarınca eğitim verilerek ÇİM'lerin amacı ve işleyişi konusunda bilgilendirilmesi veya Sağlık Bakanlığı tarafından ihtiyaca göre belirlenecek aralıklarla verilecek eğitimlere katılımlarının sağlanması,
- 2 ÇİM personelinin görev ve yetkilerine ilişkin düzenlemelerin Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanarak Kurulun onayı ile yapılması; ÇİM'lerde yürütülecek hizmetlerin, farklı uygulamalara yer vermeyecek biçimde bu Genelgede belirtilen hususlar ile gerektiğinde Kurulca belirlenen esaslar doğrultusunda belirli standartlarda yerine getirilmesi,
- 3 Özellikle cinsel istismar suçunun mağduru olan çocukların etkin bir şekilde korunmalarının sağlanması, ikincil mağduriyetlerinin önlenmesi, adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitilmiş kişiler tarafından tek seferde yapılması ve istismarı önleyici tedbirlerin alınması amacıyla Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından yürütülen soruşturma işlemlerinin; Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yayımlanan "Soruşturma Usul ve Esasları" konulu Genelgenin ilgili bölümüne göre yürütülmesi,

Bu kapsamda, üniversitelerde kurulan ve Sağlık Bakanlığı tarafından ÇİM'lerin işleyişine dair usul ve esaslar dikkate alınarak tamamlanmış özelliklere sahip bulunan çocuk koruma birimleri veya merkezlerinde de soruşturma işlemlerinin yapılmasına dair Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararına uygun hareket edilmesi,

- 4 İfade alma, rapor düzenleme ve delillerin hukuka uygun toplanması gibi adli işlemler yönünden Cumhuriyet başsavcılıklarınca yapılacak değerlendirme ve denetim yetkisi saklı kalmak kaydıyla, mülkî idare amirlerince; merkezde yapılacak hizmetlerin yerine getirilmesi için mekân ve personel tahsisi dâhil olmak üzere gereken tüm tedbirlerin alınarak merkezin işleyişinin takip edilmesi ve üçer aylık dönemler hâlinde hazırlanacak raporların, uygulamadaki aksaklıkları ve çözüm yollarını da içerecek biçimde Kurula sunulmak üzere Sağlık Bakanlığına gönderilmesi,
- 5 ÇİM'ler ile üniversitelerin Sağlık Bakanlığınca belirlenen özelliklere sahip çocuk koruma birimleri veya merkezleri bünyesinde; cinsel istismara maruz kalan çocuğun beden veya ruh sağlığının bozulup bozulmadığının tespitine yönelik raporu vermek üzere; adli tıp mevzuatına uygun olarak ilgili uzmanların yer alacağı sağlık kurulu oluşturulması için ilgili kurumlarca gereken tedbirlerin alınması,
- 6 ÇİM'lerin çalışmalarını yürütebilmesi için ihtiyaç duyacağı; personel, araç, gereç ve her türlü donanım desteği ile diğer hususların ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca öncelikle sağlanması, olarak ortaya konulmuştur.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun (HSYK) 18/10/2011 tarihli ve (10) No'lu "Soruşturma Usul ve Esasları" konulu Genelgesinin sonuç bölümünün 48'nci maddesinde, "özellikle cinsel istismar suçunun mağduru olan çocukların etkin bir şekilde korunmalarının sağlanması, ikincil mağduriyetlerinin önlenmesi, adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitimli kişiler tarafından tek seferde yapılması ve istismarı önleyici tedbirlerin alınması amacıyla Sağlık Bakanlığınca bağlı hastaneler/kurumlar bünyesinde kurulan çocuk izlem merkezlerinde soruşturma işlemlerinin yapılmasının sağlanması" ve yine HSYK'nın 11/02/2012 tarihli ve B.03.1.HSK.0.70.12.04-010.07.02-1-2012/144/8134 sayılı ve "Üniversitelerin çocuk koruma birimleri ve merkezleri" konulu duyurusunda da; "Takdir ve değerlendirmesi Cumhuriyet başsavcılığına ait olmak üzere, üniversitelerde kurulan ve Sağlık Bakanlığı tarafından Sağlık Bakanlığı Çocuk İzlem Merkezlerinin işleyişine dair usul ve esaslar (afiliasyon-işbirliği) dikkate alınarak tamamlanmış özelliklere haiz bulunan çocuk koruma birimleri veya merkezlerinde de soruşturma işlemlerinin yapılabileceğinin bilinmesi" hususunda gerekli dikkat ve özenin gösterilmesi tüm Cumhuriyet başsavcılıklarından istenmiştir. Öte yandan, Başbakanlığın 2012/20 No'lu Genelgesinde ÇİM'lerin çalışma ve yaygınlaşma sürecinin sağlıklı ve amacına uygun bir şekilde yürütülmesi için gerekli tedbirleri görüşüp karara bağlamak ve bu konuda kurumlararası işbirliği ve koordinasyonu sağlamak üzere; Sağlık Bakanlığı Müsteşarı ya da yardımcısının başkanlığında; Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Adli Tıp Kurumu Başkanlığı temsilcilerinin (bakanlıklardan müsteşar yardımcısı, başkanlıklardan başkan yardımcısı düzeyinde) katılımıyla ÇİM Yönetim ve Koordinasyon Kurulu oluşturulmuş ve bu Kurul tarafından alınan 22/10/2012 tarihli ve 2012/1 sayılı kararlar çocuk izlem merkezlerinin çalışma usul ve esaslarına ilişkin esaslar belirlenmiştir.

Çocuk izlem merkezlerinde soruşturma işlemlerinin gerçekleştirilmesinde, HSYK'nın Genelgesi, duyurusu, Başbakanlık Genelgesi ve ÇİM Yönetim ve Koordinasyon Kurulu tarafından alınan 22/10/2012 tarihli ve 2012/1 sayılı Karar doğrultusunda işlem yapılmalıdır.

ÇİM'in bulunduğu illerde çocukların cinsel istismarı suçlarında, çocukların mağdur olarak beyanının bu merkezlerde alınması gerekmektedir. ÇİM'lerin bulunmaması durumunda mağdur çocuklarının beyanlarının, adli görüşme odalarında, adli görüşme odalarının da bulunmaması durumunda uzmanın etkin katılımının sağlandığı, görüntülü ve sesli kaydın çocuğu örselemeyen ve beyanın delil kalitesini bozmayan bir şekilde alınması gerekmektedir.

5.4 ÜNİVERSİTE ÇOCUK KORUMA MERKEZİ (ÇKM)

Çocuk İzlem Merkezlerin bulunmadığı ya da daha uygun olduğuna karar verilen durumlarda çocuğun dinlenilmesi için Üniversite Çocuk Koruma Merkezleriyle iş birliği yapılması mümkündür.

ÇOCUK KORUMA MERKEZLERİ (ÇKM)

- Üniversiteler
 - Çocuğa bütüncül yaklaşım
- Tanı, tedavi ve izlem merkezleri
- Konuyla ilgili araştırmalar yapan, modeller geliştiren merkezler

Bu merkezler ekip halinde çalışan, mağdur çocuğa bütüncül yaklaşan, tanı, tedavi ve izlem merkezleridir. Üniversite hastaneleri bünyesinde çocuk istismarını önleme ve tedavi etmeye yönelik çalışan çocuk koruma birimlerinin çekirdek ekipleri çocuk sağlığı ve hastalıkları ve/veya çocuk cerrahisi, adli tıp ve çocuk ve ergen ruh sağlığı uzmanlarından oluşmaktadır. Çekirdek ekibe, olanak ölçüsünde pediatrik radyolog, ortopedi, beyin cerrahisi, dermatoloji, göz, kulak burun boğaz, plastik cerrahi, kadın doğum, yetişkin psikiyatrisi ve diş hekimi gibi gerek duyulan bölümlerden hekimlerin katılımı da sağlanmaktadır. Hekimlere ek olarak her ekipte bir sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve hemşire bulunmaktadır.

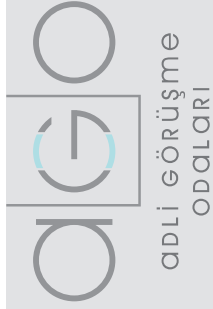
5.5 AGO, ÇİM VE ÇKM'LER ARASINDAKİ İŞBİRLİĞİ

Adli görüşme odaları, ÇİM'lerin ve Üniversite ÇKM'lerinin alternatifi bir yer değildir. AGO, ÇİM ve Üniversite ÇKM'leri birlikte ve etkin şekilde çalışarak, mağdurun ve çocuğun yararına en uygun hizmet modelini belirleyerek uygulama yapmalıdırlar.

AGO'lar ile ÇİM'ler arasındaki farkları şu şekilde sıralayabiliriz:

- a** AGO'lar çocuklar öncelikli olmak üzere tüm kırılgan grupları kapsarken ÇİM'ler sadece çocuklara yöneliktir.
- b** AGO'lar Bir sebeple adli sistem içerisine giren tüm çocuklar ile diğer kırılgan gruba dahil mağdurlara hizmet verirken ÇİM'ler sadece cinsel istismar mağduru çocuklara hizmet verir.
- c** AGO'lar soruşturma ve kovuşturma aşamalarında ve hatta hukuk mahkemeleri tarafından da kullanılabilirken ÇİM'ler sadece soruşturma aşamasında kullanılır.
- d** AGO'lar adliye binaları içinde hizmet vermekteyken ÇİM'ler adliye binaları dışında, hastane içinde hizmet vermektedir.
- e** AGO'larla ilgili koordinasyon Adalet Bakanlığı tarafından ÇİM'ler ile ilgili koordinasyon ise Sağlık Bakanlığı tarafından yerine getirilmektedir.

AGO, ÇİM ve ÇKM'nin işlevleri arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklara rağmen adli görüşme odalarının çocuk izlem merkezlerinin ve üniversite çocuk koruma merkezlerinin alternatifi değil bunların tamamlayan bütünleyen yapılar olduğunu vurgulamak gerekir.

6.

KIRILGAN GRUPLARIN KORUNMA DESTEKLENME İHTİYACININ FARK EDİLMESİ VE KORUNMASI

6.1 MAĞDURUN KORUNMASI

Mağdurun maruz kaldığı fiil nedeniyle veya içinde bulunduğu koşullar itibarıyla korunma ihtiyacı içinde olduğu ortaya çıkabilir. Sosyal devlet olmanın gereği olarak, suç mağduru kişinin korunma ihtiyacını fark eden devletin bu ihtiyacı giderecek kurumlarını harekete geçirmesi ve uygun hizmet modellerini uygulaması gereklidir.

Suç mağdurunun çocuk, kadın, göçmen veya yetişkin olmasına göre korunmasına ilişkin farklı usuller takip etmek ve farklı hizmet modellerinden yararlanmak mümkündür. Bununla birlikte tüm bu durumların ortak yanı mağdurun korunma ihtiyacının fark edilmesi ve ihtiyacının en uygun şekilde giderilmesidir.

6.2 KORUNMA İHTİYACI İÇİNDEKİ ÇOCUK KAVRAMI

Çocukların, suç mağdurlarının, aile içi şiddet mağduru olanların, göçmenlerin, engellilerin korunması için gereken işlemlerin yapılabilmesi için bu kişilerin korunma ihtiyacı içinde olduğunun fark edilmesi gerekir.

KORUNMA İHTİYACI İÇİNDEKİ ÇOCUK

5395 sayılı ÇKK'nın 3/1-a maddesi uyarınca bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğa korunuma ihtiyacı olan çocuk denir.

Çocuk adalet sisteminin öngördüğü koruma sisteminin çalışmaya başlaması için çocuğun korunma ihtiyacı içinde olduğunun fark edilmesi gerekir. Çocuğun, korunma ihtiyacı içinde olma ihtimalini ortaya koyan sebepler var ise, çocuğun durumu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının (ASPB) çocuğun bulunduğu yerdeki birimine bildirilir (ÇKK m.6). Bu bildirim, çocuğun yerleşim yerindeki kuruma değil, o an için bulunduğu yerdeki ASPB birimine yapılır.

Çocuğun derhal korunma altına alınmasını gerektiren bir durum var ise, çocuk, öncelikle ve derhal kurum bakımına alınır (ÇKK m.9/1). Çocuğun kuruma gelmesinden itibaren 5 gün içinde durumu hakkında bir sonuca varılamıyor ise acil korunma kararı alınması için en yakındaki çocuk hakimliğine, çocuk hakimliği yok ise aile mahkemesi hakimliğine bu da yoksa asliye hukuk mahkemesi hakimliğine başvuru yapılır (ÇKK m.9/1). Kuruma alınan çocuğun, durumu hakkında yapılacak inceleme 5 günden uzun sürecek ise, kurum bakımı altında kalmaya devam etmesi için çocuk hakiminden acil korunma kararı alınmalıdır. Buna göre; çocuğun kurumda kalabilmesi ilk 5 gün idari işleme, sonraki günler ise hâkim kararına dayalıdır. Talebi alan hâkim üç gün içinde kararını vermelidir.

Acil korunma kararının verilmesinden sonra 30 gün içinde çocuğun durumu hakkında bir sonuç değerlendirme yapılmalıdır (ÇKK m.9/2).

30 günlük süre sonunda, çocuğun korunma ihtiyacı içinde olmadığı sonucuna varılır ise, çocuğun aileye teslim edilip edilmeyeceği konusunda, acil korunma kararını veren hâkimden karar istenir. Hâkim, çocuğun aileye teslim ile birlikte koruyucu ve destekleyici tedbirlere hükmedebileceği gibi, kurum bakımı altında kalmaya devam etmesi için bakım tedbiri kararı da verebilir.

6.3 KORUYUCU VE DESTEKLEYİCİ TEDBİR KARARI (KDTK)

Korunma ihtiyacı içinde olduğu düşünülen çocuk hakkında yapılan inceleme sonucunda bu ihtiyacının bulunduğu sonucuna varılır ise çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı (KDTK) alınır.

KDTK; çocuğun, anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, ASPB veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen çocuk hakimi, yok ise aile mahkemesi hakimi, yok ise asliye hukuk mahkemesi hakimi tarafından alınır (ÇKK m.7/1, ÇKK geçici madde 1/4). KDTK verilmeden önce, çocuğun ihtiyaçlarının belirlenmesi için sosyal inceleme çalışması yaptırılabilir (ÇKK m.7/2). Karar vermek için sosyal inceleme yapılmasını beklemek çocuğun yararına değil ise, öncelikle acil korunma kararı verilmelidir.

GÖRÜŞME SONUNDA ALINABİLECEK ÜÇ KARAR

- Koruyucu destek ve tedbir kararı
- Çocuğun aileye teslimi
- Çocuğun aileye teslimi ve ailenin desteklenmesi ile ilgili hizmet modelleri

Yapılan inceleme sonucunda, çocuğun durumuna uygun KDTK verilir. ÇKK'nın 5. maddesinde, Türk Medeni Kanunu'nda, 6284 sayılı Kanunda yer alan ve çocuğun korunması amacına hizmet eden bütün kararlar bu kapsamda verilebilir.

Çocuğun veliye teslimi kararı KDTK değildir. Böyle bir karar, çocuk hakkında, KDTK vermeye gerek olmadığına dair bir karar niteliğindedir. Çocuğun ailesinin desteklenmesi ile içinde bulunduğu tehlikenin bertaraf edileceğinin anlaşılması durumunda, çocuğun aileye tesliminin yanı sıra, ailenin desteklenmesi ile ilgili hizmet modellerine (aynı ve nakdi yardım, gündüz bakım hizmeti vb.) hükmedilmelidir (ÇKK'nın m.5/3).

KDTK veren mahkeme, çocuk hakkında, KDTK yanında Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar ver-

meye yetkilidir (ÇKK m.7/6). KDTK verilmeden önce çocuğun, ailesinin ve ASBP temsilcisinin dinlenmesi için duruşma yapılabileceği gibi, karar dosya üzerinden de karar verilebilir.

KDTK kendisinin, ana ve babasının, vasisinin veya birlikte yaşadığı kimselerin yaşadığı yerdeki çocuk hakimi tarafından verilir.

KDTK'da tedbirin türü gösterilir. Çocuk hakkında birden fazla tedbire de karar verilebilir. Önemli olan çocuğun ihtiyacının ne olduğunun ortaya konulmasıdır.

6.4 KORUYUCU VE DESTEKLEYİCİ TEDBİR KARARLARINA KARŞI KANUN YOLU

ÇKK'da belirtilen tedbirlere ilişkin çocuk hakimi tarafından alınan kararlara karşı itiraz yolu açıktır. İtiraz CMK'nın itiraza ilişkin hükümleri uyarınca en yakın çocuk mahkemesine yapılır. Mercein itiraz üzerine verdiği karar kesindir. İtiraz kararın uygulanmasını durdurmaz.

6.5 KORUYUCU VE DESTEKLEYİCİ TEDBİR KARARLARININ KALDIRILMASI VE DEĞİŞTİRİLMESİ

Korunma kararı kural olarak çocuk ergin olana kadar devam eder. Tedbirin uygulanması, 18 yaşın doldurulmasıyla ayrıca bir karara gerek kalmaksızın kendiliğinden sona erer. Ancak hakim, çocuğun eğitim ve öğrenimine devam edebilmesi için ve rızası alınmak suretiyle tedbirin uygulanmasına belli bir süre daha devam edilmesine karar verebilir (ÇKK m. 7/6, ÇKKKDTY m. 12).

İhtiyacın değişmesi halinde koruma kararının kaldırılması ve değiştirilmesini talep etmek mümkündür. Tedbir kararının kaldırılması, değiştirilmesi veya süresinin uzatılmasını denetim görevlileri, çocuğun velisi, vasisi, bakım ve gözetimini üstlenen kimseler, tedbir kararını yerine getiren kişi ve kuruluşun temsilcileri ile Cumhuriyet savcısı talep edebilir. Hakim veya mahkeme bu kimselerin talebi üzerine veya resen çocuğa uygulanan tedbirin sonuçlarını inceleyerek, süresini uzatabilir, değiştirebilir veya kaldırabilir (ÇKKKDTY m.10).

6.6 KORUYUCU VE DESTEKLEYİCİ TEDBİR KARARININ UYGULANMASI

Tedbir kararlarının özelliği gereği verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanmasının denetlenmesi gerekmektedir. Bu kararlar çocuk adalet sisteminin amacı ile paralellik taşırlar. Bu kararların amacı çocuğa yönelik riski ortadan kaldırmak sure-

tiyle korunmasını sağlamaktır. Bu nedenle de tedbir kararları kesin değildir, her zaman değiştirilmesi ve kaldırılması mümkündür. Dolayısıyla tedbir kararını değiştirecek ya da kaldıracak olan hakim bu kararların uygulamasını takip etmesi gerekecektir.

ÇKKKDTY'nin 18. maddesinde tedbir kararlarının nasıl uygulanacağı konusu ayrıntılı ve sistematik bir şekilde düzenlenmiştir. Buna göre;

- Tedbir kararlarını yerine getirmekle görevli kişi, kurum veya kuruluşlarca, bu tedbir kararlarının nasıl yerine getirileceği konusunda bir plân hazırlanarak uygulamaya konulur. Bu plân çocuğun teslim edildiği ya da teslim alındığı tarihten itibaren en geç on gün içerisinde mahkeme veya çocuk hâkiminin onayına sunulur. Mahkeme veya çocuk hâkimi, gerektiğinde uygulama plânının değiştirilmesini isteyebilir (ÇKKKDTY m.18/1).
- Uygulama planının 10 gün içerisinde mahkemeye sunulmaması durumunda ne olacağına üzerinde durulmalıdır. Yönetmelikte yer alan bu süre düzenleyici bir süredir. Uygulama planının 10 gün içinde sunulmamış olması tedbirin uygulanmaması sonucunu doğurmayacaktır. Tedbir uygulanmalıdır. Ancak belirli sürede görevini yerine getirmeyen kamu görevlisinin sorumluluğu doğacaktır.
- Uygulama plânı hazırlanırken çocuk hakkında düzenlenmiş sosyal inceleme raporundan da yararlanılabilir (ÇKKKDTY m.18/2. Fıkra).
- Tedbirlerin verilmesi aşamasında düzenlenmiş SİR, uygulama planının hazırlanmasına ışık tutabilecektir. Bu nedenle, tedbir kararı ile birlikte SİR ilgili kuruma gönderilmesi, uygulama planı hazırlanırken SİR göz önünde tutulmalıdır.
- Uygulama planında, kararın uygulanmasından sorumlu kişi, tedbirin türü ve süresi, tedbirin uygulanmasında hangi kurumlarla iş birliği yapılacağı ve hangi hizmetlerin sağlanacağı, nelerin amaçlandığı ve ilerlemenin nasıl ölçüleceğine ilişkin bilgilere yer verilir (ÇKKKDTY 18/3).
- Uygulama planı, Yönetmelikteki unsurları içerecek şekilde hazırlanmalıdır. Tedbir kararını veren mahkeme veya çocuk hâkimi, tedbir kararlarının uygulanmasını, tedbirden beklenen gayenin gerçekleşip gerçekleşmediğini, uygulanan tedbirin çocuğun gelişimini hangi yönde etkilediğini en geç üçer aylık sürelerle incelettirir (ÇKKKDTY m.18/4).
- KDTK'nın uygulanmasında Cumhuriyet savcılıklarının bir rolü bulunmamaktadır. ÇKK'nın 8/3 maddesi uyarınca bu görev ilgili çocuk hâkimi veya mahkemeye aittir. İnceletme başka bir deyişle takip ve denetleme emredici bir görevdir. Mahkemenin kararı vermekle yetinmeyip, kararın amacına uygun bir şekilde uygulanmasını, takip etmesi ve denetlenmesi de hayati önemdedir.
- Tedbirlerin uygulanmasına ilişkin inceleme, mahkemede görevli sosyal çalışma görevlilerine yaptırılır (ÇKKKDTY m.18/5). Uygulamada bu maddeye işlerlik kazandırmadığı görülmektedir. Sosyal çalışma görevlilerinin görevi sadece soruşturma ve kovuşturma aşaması ve tedbir kararlarının mahkemece verilmeden önceki aşamada SİR düzenlemek olmayıp aynı zamanda verilen tedbir kararının mahiyeti ve amacı ile

doğrudan uyumlu olan tedbirin uygulanması aşamasındaki durumu da takip etmektedir. Zira, tedbirin uygulanmasıyla istenilen sonuca ulaşılabilir.

- Hakkında bakım ve barınma tedbiri kararı verilen ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il ve ilçe müdürlüklerinde bulunan çocukla ilgili inceleme görevi öncelikle bu kurumda çalışan sosyal çalışma görevlilerine yaptırılır. Ancak, çocuğun yüksek yararının gerektirdiği durumlarda inceleme görevi mahkemeye atanan sosyal çalışma görevlilerine de yaptırılabilir (ÇKKKDTY m.18/6).
- Sosyal çalışma görevlilerinin bulunmaması veya görevin bunlar tarafından yapılmasında fiili ya da hukukî bir engel bulunması hâlinde, ÇKK 33/1 maddesinde öngörülen nitelikleri haiz olmak şartıyla diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan veya serbest meslek icra eden sosyal çalışma görevlileri, inceleme için görevlendirilebilir (ÇKKKDTY m.18/7).
- Sosyal çalışma görevlilerinin görev alanı haricinde başka bir uzmanlık dalına ihtiyaç duyulması hâlinde, Kanunun 33 üncü maddesinin birinci fıkrasında öngörülen nitelikleri haiz olmak şartıyla mahkemece, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar ile serbest meslek icra edenlere de inceleme yapma görevi verilebilir (ÇKKKDTY m.18/8). Yedinci ve sekizinci fıkralarda sayılanlar arasından temin edilemediği takdirde inceleme yaptırmak için denetimli serbestlik görevlisi olarak istihdam edilen sosyal çalışma görevlisinden de yararlanılabilir (ÇKKKDTY m.18/9).
- Soruşturma, kovuşturma ve tedbirlerin verilmesi aşaması ile ilgili olarak düzenlenecek SİR'lerde olduğu gibi burada da sosyal çalışma görevlilerinin görevlendirilmesinde terditli bir usulün benimsendiği görülmektedir. Buna göre, Yönetmelikteki sistematik çerçevesinde gerekli görevlendirmenin yapılmasına dikkat edilmelidir.
- İncelemeyi yapan sosyal çalışma görevlisi ya da uzman, inceleme sonucunda bir rapor düzenleyerek on gün içinde mahkemeye veya hâkime verir. Gerekli görüldüğünde raporu düzenleyen uzman dinlenebilir. Rapor yeterli görülmezse yeniden inceleme yaptırılır (ÇKKKDTY m.18/12).
- Kanunda yazılı tedbirlerin uygulanması amacıyla özel ve resmî kişi, kurum ve kuruluşlarca verilecek hizmetler, Kanunun ilgili tedbiri yerine getirmekle sorumlu tuttuğu Bakanlığın denetiminde yürütülür. Ancak bu tedbirlerin yerine getirilmesinde ceza infaz kurumlarına herhangi bir görev yüklenemez (ÇKKKDTY m.18/13).
- Haklarında bakım veya barınma tedbiri kararı verilen ve uygulanması amacıyla kurum ve kuruluşlara teslim edilen çocuklara ilişkin nakiller, kuruluştan izinsiz ayrılan çocuklara ilişkin işlemler ile izin, ziyaret, harçlık, giyim-kuşam, kırtasiye ve benzeri işlemler, tedbiri uygulayan kurum veya kuruluşların kendi mevzuatı çerçevesinde yürütülür (ÇKKKDT m.18/14).

6.7 5402 SAYILI KANUN UYARINCA KURULAN KORUMA KURALLARI

Mağdurların korunması için öngörülen bir düzenleme de 5402 sayılı Kanunda yer alan koruma kurullarıdır. 5402 sayılı Kanunun 16. maddesi uyarınca koruma kuralları; Koruma kurulları; adalet komisyonunun bulunduğu yerlerde Cumhuriyet başsavcısının veya görevlendireceği Cumhuriyet başsavcı vekili ya da Cumhuriyet savcısının başkanlığında; baro temsilcisi, belediye başkanı veya görevlendireceği yardımcısı, Cumhuriyet başsavcısı tarafından belirlenecek bir ceza infaz kurumu müdürü, denetimli serbestlik müdürü, millî eğitim müdürü, sosyal hizmetler müdürü, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı temsilcisi, teşkilâtı bulunan yerlerde Türkiye İş Kurumu müdürü, Ziraat ve Halk Bankası müdürleri, varsa ticaret ve sanayi odaları, ziraat odaları, borsalar, esnaf ve sanatkârlar birliği yöneticileri ile; varsa kamuya ait fabrikalar ile istekleri hâlinde o yerde şubesi bulunan kamuya yararlı dernek veya vakıflar ve özel bankaların yönetici seviyesindeki temsilcilerinden Cumhuriyet başsavcısı tarafından uygun görülenlerin katılımı ile oluşur. Koruma kurullarının yazı işleri hizmetleri, denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından yürütülür.

Koruma kurulları; denetimli serbestlik müdürlüklerden iletilen suçtan zarar gören kişilerin karşılaştıkları sosyal ve ekonomik sorunların çözümü ile ceza infaz kurumlarından salıverilen hükümlülerin meslek veya sanat edinmelerinde, iş bulmalarında, sanat sahibi olanlar ile tarım işletmeciliği yapmak isteyenlere araç ve kredi sağlanmasında, işyeri açmak isteyenlere yardım edilmesinde ve karşılaştıkları diğer güçlüklerin çözümünde yardımcı olmak, çocuk ve genç hükümlülerin öğrenimlerine devam etmelerini sağlamak, diğer hükümlülere bu konuda yardımcı olmakla görevlidir.

6.8 5233 SAYILI TERÖRLE MÜCADELEDEN DOĞAN ZARARLARIN KARŞILANMASI HAKKINDAKİ KANUN

Terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle maddî zarara uğrayan kişilerin, bu zararlarının karşılanmasına ilişkin esas ve usuller 5233 sayılı Kanunda düzenlenmiştir.

5233 sayılı Kanun; 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 1 inci, 3 üncü ve 4 üncü maddeleri kapsamına giren eylemler veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişilerinin maddî zararlarının sulh yoluyla karşılanmasını öngörmektedir.

Ancak;

- a Devletçe arazi veya konut tahsisi suretiyle yahut başka bir şekilde karşılanan zararlar,
- b Bir mahkeme kararı gereğince veya 4353 sayılı Maliye Vekaleti Baş Hukuk Müşavirliğinin ve Muhakemat Umum Müdürlüğünün Vazifelerine, Devlet Davalarının Takibi

Usullerine ve Merkez ve Vilayetler Kadrolarında Bazı Değişiklikler Yapılmasına Dair Kanunun 30 uncu ve 31 inci maddeleri gereğince karşılanan zararlar,

- c Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâl edildiği gerekçesiyle Sözleşmenin 41 inci maddesine göre hükmedilen veya Sözleşme hükümleri uyarınca dostane çözüm yoluyla uzlaşılan tazminatın ödenmesi sonucunda karşılanan zararlar,
- d Terör dışındaki ekonomik ve sosyal sebeplerle uğranılan zararlar ile güvenlik kaygıları dışında kendi istekleriyle bulundukları yerleri terk edenlerin bu sebeple uğradıkları zararlar,
- e Kişilerin kendi kasıtları sonucunda oluşan zararlar, 3713 sayılı Kanunun 1 inci, 3 üncü ve 4 üncü maddeleri kapsamındaki suçlar ile terör olaylarında yardım ve yataklık suçlarından mahkûm olanların bu fiillerinden dolayı uğradığı zararlar, 5233 sayılı Kanun kapsamında giderilmez.

Terörle mücadele faaliyetleri kapsamında meydana gelen zararların tespiti ve giderilmesine ilişkin komisyonlar kurulmuştur. Bu komisyonların kuruluşu, görevleri, zararların giderilmesi usulleri de 5233 sayılı Kanunda düzenlenmiştir.

KAYNAKLAR

- Adalet Bakanlığı, Mağdur Hakları Daire Başkanlığı, Mağdura Yaklaşım Kılavuzu, Ankara 2016.
- Artuk, M. E., Gökçen A., Yenidünya A., (2007) Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. Bası, Ankara
- Aydın A., (2017) Ceza Hukukunda Mağdur Kavramı ve Viktimoloji, <http://www.umut.org.tr/userfiles/files/PDFler/Asl%C4%B1%20AYDIN.pdf> Erişim tarihi 05/01/2017.
- Aydın M., (2012) Çocukların Cinsel İstismarı ve Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu, 2. Baskı, Ankara.
- Centel N., Zafer H., (2014) Ceza Muhakemesi Hukuku, 11. Bası, İstanbul.
- Değirmenci O., (2008) Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları, TBB Dergisi, Sayı 77.
- Demirbaş T., (2014) Ceza Hukuku, Genel Hükümler, 10. Baskı, Ankara.
- Demirbaş T., (2016) Kriminoloji, 6. Baskı, Ankara.
- Erem E., Danişman A., Artuk M.E. Ceza Hukuku Genel Hükümler.
- İçli Günşen T., (2016) Kriminoloji, 9. Baskı, Ankara.
- Karakaş-Doğan F., (2011) "Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı", TBB. Dergisi.
- Katoğlu T., (2002) Suçun Mağduru Kavramının Sınırları, AÜHFD., 61 (2).
- Koca M., Üzülmüş İ., (2014), Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Ankara.
- Kunter N., Yenisey F., Nuhoğlu A., (2010) Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Bası, İstanbul.
- Özgenç İ., (2016) Türk Ceza Hukuku, Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara.
- Özbek, V.Ö., Kanbur, M. N., Bacaksız, P., Doğan, K., (2007) Ceza Muhakemesi Hukuku Bilgisi, Ankara.
- Öztürk, B., Erdem, M.R., (2014) Uygulamalı Ceza Hukuku Ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 14. Baskı, Ankara.
- Polat O., (2015) Kriminoloji Ve Kriminalistik Üzerine Notlar, 2. Baskı, Ankara.
- Püsküllüoğlu, A., (2004) Türkçe Sözlük, 5. Baskı, İstanbul.
- Sokullu Akinci F., (2016) Kriminoloji, 12. Baskı, İstanbul.
- Sözer, M. A., Balcioğlu E., (2016) Kriminoloji, İstanbul.
- Şahin C., (2016) Ceza Muhakemesi Hukuku I, 7. Baskı, Ankara.
- Taner, F.G., (2013) Türk Ceza Hukukunda Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar, Ankara.
- Türk Dil Kurumu, (1998) Türkçe Sözlük, Ankara.
- Ünver, Y., (2003) Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer, Ankara 2003.
- Yenisey, F., Nuhoğlu, A., Çulha, R., Demirağ, F., Oktar, S., Tezcan, D., (2017) Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı, İstanbul.
- Yenisey, F., Nuhoğlu, A., (2014) Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Kitabı, 2. Baskı, İstanbul.
- Yücel, M. T., (2007) Türk Ceza Siyaseti Ve Kriminolojisi, Türkiye Barolar Birliği, 4. Bası, Ankara.